

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
ויקהל ופקודי
אדר ה'תש"פ ב'של"א
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חיזוק לרגל מגיפת הקורונה, וכיצד יש להתייחס להוראות משרד הבריאות, וכן להוראות חוקי התנועה של משרד התחבורה. אמירת אבינו מלכנו בימים הללו, בדילוגים.

תשובת הגאון רבי עקיבא איגר, המרחיב על דרכי התנהגות במגיפה, והיקש מדבריו לזמננו.

צורך בריאת הרעמים. גירסת הגמרא לפשוט עקמימות שבלב, או לפשט, ומאי דנפקא מינה.

יראה טובה שצריך לקרב, ויראה שאינה טובה שצריך לרחק.

נוסח הריבון לאמירה בזמן שיש מגיפה בעיר רח"ל, אחרי פיטום הקטרת, ובירור דעת האר"י שאין לאמרו.

הסבר כי המגיפות שְׁרָשֶׁם הוא שילוב של נזק רוחני וגשמי גם יחד. ובעניין מרה שחורה.

ימות המשיח, דברי המכתב מאליהו, וקורות אחרית הימים.

אין לבטל את התרגום בשבתות אלו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 536

קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה
כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ולרפואת כל חולי הקורונה. השם ב"ה ישלח להם, ולכל חולי עמו ישראל, בריאות איתנה. להצלחת עם ישראל, ולשמירת כל אחד מאתנו, וכל אחד משלומי אמוני ישראל. בעז"ה, אצל כולם תהיה ברכה והצלחה, אכ"ר.

חיזוק לרגל מגיפת הקורונה, וכיצד יש להתייחס להוראות משרד הבריאות, וכן להוראות חוקי התנועה של משרד התחבורה. אמירת אבינו מלכנו בימים הללו, בדילוגים.

אנחנו נמצאים בזמן שמתקיים מה שאומר ישעיהו הנביא [כ"ו, כ'], עפ"י מה שדרשו חז"ל [ב"ק דף ס' ע"ב], לך עמי בא בחדריך, וסגור דלתך בעדך. חבי כמעט רגע, עד יעבר זעם.

ואף שצריכים להסתגר בחדרים, בכל זאת הנביא מבשרנו, "על הדרך", כי הדבר לא ימשך זמן רב. כמעט רגע. יעבור בקרוב בעז"ה. רק צריכים להתחבא בינתיים. זמן קצר.

הנביא מסביר ואומר, מדוע להתחבאות בחדרים. פי הנה ייצא ממקומו, לפקד עון ישוב הארץ עליו.

אומר הרמב"ם [הלכות תשובה פרק ג' הלכה א'] בזה"ל, כל אחד ואחד מבני האדם, יש לו זכויות ועונות וכו'. וכן המדינה, אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עונותיהן, הרי זו צדקת וכו'. וכן כל העולם כולו.

בהלכה ב' ממשיך הרמב"ם ואומר, כל העולם כולו, אם היו עונותיהם מרובין מזכויותיהן, מיד הן נשחתין. שנאמר [בראשית ו' ה'], וידא יי פי רבה רעת האדם בארץ. יעו"ש ובמפרשים.

במסכת בבא קמא [שם] כתוב כך, תנו רבנן, דבר בעיר, כנס רגליך, שנאמר, זאתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר'. ואומר, לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך. רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי, דכתיב, כי עלה מות בחלונינו וכו'.

שאלה מהקהל: אבל דבר שכתוב בגמרא, הכוונה באופן שמתים? כעת לא מתים בתכיפות כל כך?

תשובת מרן שליט"א: דברייך נכונים לכאורה, אבל עכ"פ אין זה פשוט. לכאורה היום כל העולם נחשב כעיר אחת. וכבר עד היום, מתו יותר מעשרת אלפים איש. ואמנם ברוך ה', בארץ ישראל, ארץ אשר יי אלהיך ידש אותה, תמיד עיני יי אלהיך בה [דברים יא יב], יש סייעתא דשמיא. בארצנו כמעט ולא מתו. אך בעולם כולו, רבים מתים מן המחלה. וכיון שהיום כל העולם מחוברים ביחד. לא כמו שהיה בעבר, שאז כל עיר היתה מבודדת לעצמה, אז יכול להיות בעיר אחת דבר, ובשנייה לא יהיה מאומה. משא"כ היום, כל כך מתקשרים ביחד ממקום למקום, טיסות ותחבורה, עד שהכל נחשב למקום אחד.

ואמנם אינני סבור בודאי, עד כדי כך שכל העולם בזמנינו יהא כולו נידון כעיר אחת ממש, אך אולי בארץ אחת. אין הכי נמי, קשה לומר שיש בעיר דבר. אבל זה שבעולם יש מגיפה, הוא ברור. בהמשך בל"נ נראה זאת יותר, בקשר לתפילת לעצירת המגיפה.

ברם מה שכואב ומצער הוא, שאנשים רבים לא לומדים את הלכות. לא מסיקים את המסקנות. לא שואלים את עצמם, מה חרי האף הגדול הזה [דברים כ"ט כ"ג].

כתב הרמב"ם [תחילת הלכות תעניות] בזה"ל, מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות, על כל צרה שתבוא על הצבור וכו'. ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב [ירמיהו ה'] 'עונותיכם הטו' וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם.

אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו. דהיינו, אם הם חושבים כי הצרה הגיעה במקרה. דרך הטבע.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מאמרים מהזוהר הקדוש, כי אין דבר המועיל יותר לעצירת מגיפה, כמו אמירת פיוס הקטורת. ובפרט שישנה תפילה מיוחדת אחרי כן, הפותחת, רבון העולמים. והיא מובאת גם בסידורינו.

וזה נוסח התפילה, רבון העולמים, באנו לחלות פניך, שתעצור המגיפה. יש גורסים, שתמנע המגיפה. ולא תתן המשחית לבוא אל בתינו וכו'.

אי לכך, חשוב ומועיל לומר את פיוס הקטורת בכוונה יתירה. כמו שמודגש שם בדברי מהרי"ץ, לאמרו בכוונה. לכן יש לראות לכל הפחות לאמרו מלה במלה, במיתון, ולא בהבלעה. ומי שיכול לאמרו בעמידה, עוד יותר טוב.

כמו כן טוב להוסיף אבינו מלכנו, אחרי תפילת שמונה עשרה, כמו שאומרים בעשרת ימי תשובה. אך כמובן יש לדלג את מה שלא מתאים כעת. למשל, לא לומר, חדש עלינו שנה טובה. וכן אין לומר, כתבנו בספר וכו'. אך את כל שאר הדברים, יש לומר כצורתם, ובפרט שכתובה שם תפילה מיוחדת, אבינו מלכנו, מנע מגיפה מנחלתך. מלבד כלה דבר וכו' ומשחית ומגפה.

*

ישנם אנשים המזלזלים בהוראות המתפרסמות על ידי משרד הבריאות. הם אומרים, מדוע נתחשב בהוראות אלו? הרי זה מגיע מהמשלה ומהשלטונות החילוניים. הם לא מרגישים מחויבות. טוענים, מה זה נוגע אלינו? מדוע נצטרך לשמוע את מה שהם אומרים? כך ישנם החושבים, או שהם מתפלאים לעצמם כך.

כבר שאלו אותי אנשים רבים על כך, לא יודעים, האם לפי האמת צריכים לקיים את כל ההוראות והכללים? ומה ששר הבריאות כיום הוא חרדי (ר' יעקב ליצמן) כמעט לא מעלה ולא מוריד, כי הוא לא המכה בפטיש. הוא לא הקובע בהחלט.

וצרה זו נקרה נקריה. כביכול, כך יצא מאליו. הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים. דהיינו, שמחשבה זו גורמת להם להמשיך במעשיהם הרעים, כי הם לא מבינים שהצרה הגיעה להם כעונש. ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו), וזהלכתם עמי בקרי, והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי, דהיינו, צירוף מקרים. כך יצא בלי כוונה מיוחדת אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ממשיך הרמב"ם ואומר, ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הציבור, עד שירוחמו מן השמים. אמנם, כתוב בספרי הפוסקים [סי' תקע"ו], כי בזמנינו לא מתענים על הדבר ועל המגיפה, כי אדרבה, הצום הוא מזיק יותר אל החולי. לכן לא גוזרים תעניות, אבל אפשר להתפלל.

שאלה מהקהל: ואם יקבעו תענית בשבוע הבא יום רביעי בערב ראש חודש?

תשובת מרן שליט"א: כיון שאצלינו בא"י אין זו מגיפה, שהרי ברוך ה' אין יוצאים שלושה מתים בשלושה ימים רצופים וכו' שפיר דאמי, לבטל את רוע הגזירה.

שאלה מהקהל: אבל רופאים אומרים שטוב לשתות מים חמים, שזה מבטל את הקורונה.

תשובת מרן שליט"א: אם כן אפשר לשתות פחות ממלוא לוגמיו, שייחשב צום עכ"פ בדיעבד. וגם זה רק אם יש חשש שנדבק ממשהו, כגון שהסתובב חוץ לביתו. אבל אם הוא בביתו, עוסק בתלמודו וכו' אינו צריך לכך.

ישנן תפילות מיוחדות, ופיוס הקטורת בפרט, אשר יש בהם סגולה גדולה להגן מהמגיפה. מהרי"ץ בפירושו שבתכלאל עץ חיים ותחילת עניין פיוס הקטורת, דף ע"ט ע"א, מביא כמה

והנסיון שלהם, עלינו להיזהר ולהישמר, שלא לבוא לידי סכנה.

ממילא, ה"ה גם לגבי עניין הקורונה.

אם היינו צריכים לדון בהרחקות הנצרכות עפ"י התורה, כגון בגזירות דרבנן, וידוע כי גם בהם ישנן חומרות וסייגים. גזירות, "שמא" יהיה כך וכו', על פיהם נצטרך להוסיף עוד חומרות מסביב, בבחינת "משמרת למשמרתי". להחמיר בדברים נוספים, אולי ח"ו יגיעו לסכנת נפשות. לכן בודאי שצריכים להיזהר לכל הפחות בהוראות שמפרסם משרד הבריאות.

וכבר העליתי בס"ד בש"ע המקוצר חלק חושן המשפט סי' רכ"ג הל' נזקי ממון סוף סעיף ו', כי מי שנוסע ברכב במהירות מופרזת, או אינו עוצר במקום שצריך לעצור, וכיוצא באלו משאר כללי הנהיגה המביאים בניאדם לידי סכנה, מותר למסרו לשלטונות אם לא השגיח בהתראה, יעו"ש המקורות לכך.

והרי אפילו לגבי תענית יוהכ"פ שהוא הכרח, לפי ההלכה צריך החולה לשמוע לרופאים האומ' שאסור לו לצום, וכל-שכן בנדון דידן.

שאלה מהקהל: האם ההרחקות כוללים גם את השבתות?

תשובת מרן שליט"א: כן. בדברים שיש בהם פיקוח נפש, צריכים לראות מה בדיוק וכו'. אכן יש לשקול מה מותר ומה אסור. מי שאין לו ירא"ש, בודאי שהוא יתיר בצורה גורפת דברים רבים, לכן צריכים להפעיל שיקול דעת, להבין האם מדובר אכן בדבר הכרחי.

שאלה מהקהל: אבל מצד שני, הרב אמר בשבוע שעבר, **שומר מצוה לא ידע דְּבָרָה רָעָה**. גם ההיזק איננו מצוי בצורה רבה. הרי אנחנו רואים שאנשים אינם מתים כל כך מהר, והאמת איננה כמו שהשלטונות מציגים זאת לציבור? ממילא שייך בזה המושג הכללי, של **שומר מצוה לא ידע דְּבָרָה רָעָה**.

אבל צריכים לדעת כי אין קשר בין העובדה שהשלטונות הם חילוניים, לבין צורך קיום ההוראות. בעוונותינו הרבים, אפילו שהשלטון הוא של ערב רב, הרי עניין הבריאות לכשעצמו, איננו קשור להשקפות ולדעות. ענייני ההרחקה חשובים עפ"י דרכי הרפואה, והכל נכלל במה שכתוב (דברים ד' ט"ו), **וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם**. אנשי מקצוע מבינים במה שצריכים להתנהג עפ"י דרכי הטבע, וכל זה בגדר השתדלות. והכל נכלל בכלל הפסוק, **וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם**.

גם בש"ע המקוצר ישנו סימן מיוחד העוסק בשמירת הגוף עפ"י הטבע, הוא סימן ק"מ, והערנו שם באות ב', כי הפסוק הנז"ל, **וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם**, הוא אסמכתא מדרבנן לכל העניינים האלו. דהיינו, אפילו שכוונת הפסוק בעצמו הוא לגבי עבודה זרה, כמו שכתוב אחרי כן, **כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה, בְּיוֹם דָּבָר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּחָרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ**. בכל זאת, חז"ל (בכמה מקומות) דורשים מפסוק זה אסמכתא, הלכה למעשה. ונזכר בכל ספרי הפוסקים, שאדם צריך להישמר מנזקים שלא יבואו אליו. עליו להשתדל במדת האפשר לשמור על עצמו. ממילא חייבים לשמוע אל הוראותיהם, כי הם אינם נובעים מדעותיהם והשקפותיהם, אלא בתורת אנשים המכירים ומתמצאים בדברים. ולא גרע משאילת רופא רגילה. ואין לך אלא רופא שבימך. וכך הם אומרים עפ"י המציאות והבנותיהם כיום.

דוגמא לדבר, מחוקי התנועה. חוקי התחבורה. לצערנו, ישנם אנשים המזלזלים בהם. אבל אחד מגדולי התורה בזמננו אמר, כי חס ושלום להקל ראש בזה. הוא טוען, וכי בגלל שמשרד התחבורה קבע את הכללים האלו, זו סיבה לא לשמוע? הרי אילו היינו צריכים לקבוע את כללי התנועה והתחבורה עפ"י התורה, הדבר היה חמור הרבה יותר ממה שהם קבעו. לכן לכל הפחות צריכים לשמוע אל מה שהם אמרו וקבעו, עפ"י מה שנראה להם כהגיוני עפ"י השכל. מה שהם החליטו על פי המציאות

שיישפכו המים על כל הגוף. שיעור כזה הוא תשעה קבין, וכך לפחות הוא מרוויח זאת, מחוסר ברירה.

שאלה מהקהל: שמעתי טענה שאין זה מועיל כיון שאין זה נחשב כלי מאחר שיוצא דרך נקבים רבים, ועוד שהצינורות מחוברים לבניין.

תשובת מרן שליט"א: נכון. יש אמנם מחמירים בכך. אבל רוב ככל הפוסקים מקילים בזה.

[הוספת העורך: לגבי שפיכת תשעה קבין. לכאורה קביעת זמן של שלוש או ארבע דקות היא לא יכולה להיות ממש אצל כולם, כי הדבר משתנה לפי זרם המים. ישנם בתים עם זרם מים חזק, וישנם בתים עם זרימה חלשה יותר, והכל לפי הענין. גם ראיתי לציין עוד, כי הגר"ח קנייבסקי אומר ששפיכה כזו איננה מועילה, מחמת שהמים מתחלקים בראש הצינור לכמה חורים, ומהם הכל יוצא, וממילא נחשב כשפיכה מכמה כלים, שאינו מועיל. ומה עונים על זה?

תשובת מרן שליט"א: זוהי דעת החזו"א שמקלחת לא מועילה מטעם זה שהוא מנוקב, והגר"ח קנייבסקי הוא תלמידו, והולך תמיד בשיטת החזו"א כידוע. אבל כבר דנו בזה בספרים רבים והסיקו להיתר, דלא בעינן כלי לטבילת עזרא שהיא רק חומרא ולא מדינא וכו'. ומי שבכל זאת רוצה להחמיר, ינסה לפרק את הכלי המנוקב משם].

כאמור, את הדברים שמוכרחים לקיים, אין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לְנֶגֶד יי' [ועפ"י משלי פרק כא, ל].

שאלה מהקהל: מה לעשות שנים הלומדים בחברותא?

תשובת מרן שליט"א: בזהירות. לשמור על כללי הזהירות. לשמור מרחק ארבע אמות, ולא לשבת האחד ממול השני.

תשובת מרן שליט"א: לכאורה נכון. ברור. אבל מי יודע. ישנם הטוענים שיש ענין בכך לשלטונות לנצל את המצב הזה לטובת עצמם, אבל מי יודע. לא כלכך מסתבר. זה בא מצד השמאלנים המתנגדים לממשלה. עכ"פ זה ספק פיקוח נפש. לכן צריכים לחזור ולהדגיש. מה שחייבים לעשות עפ"י ההלכה, אין הכי נמי, יש לקיים את המצוה. למשל, בברית מילה, צריכים למצוץ את הדם. וכן שיעורי תורה, כמו השיעור שאנחנו מקיימים עכשיו, וכן התפילות, ודברים כיוצא באלו. גם הטבילה, אבל אינני מדבר על טבילת עזרא, אלא על מה שמוכרח. בזה אין היתר להשתמש בתירוצים של "פיקוח נפש". טבילת נדה זה הכרח גמור, עון כרת רח"ל, אבל את ההכנות אפשר לעשות לפני כן בבית, למנוע חששות הידבקות רח"ל שיתכנו להיות יותר בבית המרחץ. אבל צריכים לעשות את כל ההשתדלויות שלא יהיה היוזק. למשל בטבילה, יש לחטאת ולנקות את המים, ולראות עד כמה שאפשר שלא יהיה קשר מיותר בין אנשים.

[שאלה פרטית לאחר השיעור: אשתי בודקת נשים לצורך טהרה, לברר אם הדם שבעדים בא מפצע וכדומה, מה תעשה בימים הללו?

תשובת מרן שליט"א: מותר כיון שזה לצורך מצוה, רק לנקוט בכל כללי הזהירות, כיסוי הפה, חיטוי הידיים. עם כלות שיש צורך להרגיען ע"י שיחה ארוכה, לשבת בריחוק ארבע אמות לפחות].

לגבי מי שאינו יכול, כגון אדם שנוהג טבילת עזרא, ואין לו אפשרות לטבול כעת, בעיקבות המצב, מחשש הידבקות מאיש לאיש. איננו חייב לעשות התרת נדרים, כיון שזה רק לעת עתה ואינו חושב לבטל את הטבילה מכאן ואילך, זולת עד יעבר זעם, אלא ישפוך על עצמו תשעה קבין. במציאות של זמננו, הוא יכול לעמוד מתחת "דוש" מים, בזרם חזק, לכל הפחות בינוני, במשך כשלוש או ארבע דקות,

אמנם, אם גם בזה יבוא פתאום חוק שיאסור זאת, צריך לעיין מה לעשות אז. אולי יש כאן בחינה של דינא דמלכותא, דינא. וכמובן, דיניהם נחשבים דין לא רק מצד חוק בלי טעם, אלא בצירוף חשש סכנה. דהיינו, אם הדין היה רק לטובת שלטונם, היה מקום לטענות החולק, אבל בהיות והם חושבים שזו סכנה לכלל הציבור, וה"נ מסתברא, צריכים לשמוע להם, ואפשר ללמוד דרך הטלפון. ידוע אמנם שעל שלטון כזה ספק גדול אם שייך דינא דמלכותא דינא, דבשלמא מלכות גויים, אבל שלטון ישראל הנוהג היפך התורה לא שמענו. אבל נ"ד לא שייך לזה, כדבר האמור.

תשובת הגאון רבי עקיבא איגר, המרחיב על דרכי התנהגות במגיפה, והיקש מדבריו לזמננו.

ובכן, תשמעו מה שאומר הגאון רבי עקיבא איגר בזמנו על דרכי התנהגות בזמן מגיפה. בשיעור הקודם הזכרנו בקצרה את מקצת דבריו, ועתה נרחיב יותר.

בזמנו, בשנת ה'תקצ"א, השתוללה מגיפה. והוא כתב מכתב לתלמידו המפורסם, ר"א מגריידיץ. המכתב מובא בספר אגרות רעק"א [מכתב ע"א, דף ק"ט] בזה"ל, שוכט"ס וחיים וברכה, ע"ע לנפש ידיד נפשי ומחמד לבבי, הרב המופלג, חריף ובקי, חרוץ ושנון וכו'.

מכתבו הגיעני. בעניין תפילה בביהכ"נ, לדעתי זה אמת, שהקיבוץ במקום צר, אינו נכון. לא טוב שיתכנסו אנשים רבים במקום אחד קטן. אבל אפשר להתפלל כתות כתות, ובכל פעם במתי מעט, ערך ט"ו אנשים.

תראו איך סדנא דארעא חד הוא. גם בזמננו היו דברים כאלו, והוא אומר שאין צריך להתפלל כעת ברב עם, אלא מספיק שיתאספו ביחד מנין אנשים ועוד קצת, ודי בזה. ויתחילו כאור הבוקר, ואחריה כת אחרת. במלים אחרות, תתפללו שני מניינים. להתפצל.

מכתבו של ר"א גריידיץ, שנשלח לרעק"א, לא הגיע לידינו, אלא רק התשובה. מתוכה מובן שהוא שאל ממנו, האם אכן ישנו חשש שאנשים יתקבצו במקום צפוף וצר? רעק"א השיב לו כי אכן כן, איננו ראוי, ויכול להזיק. לכן הוא מסיק ואומר, שלא חייבים להתפלל רבים ביחד, ציבור גדול, 'ברב עם הדרת מלך', אלא מספיק ט"ו אנשים בשחרית במנין הראשון, ואחרי כן מנין שני.

ממשיך רע"א ואומר, ויהיה מיוחד לאנשים אלו באיזה זמן יבואו להתפלל. דהיינו, תקבעו שעות מסודרות, למשל אלו יבואו בשעה שש, ואלו בשבע. וכן במנחה.

ולומר אחר תפילה, ערב ובוקר, תהלים איזה מזמורים שיבחר מעכ"ת. ואח"כ הנוסח אל רחום שמך, עננו ה' עננו, ויהי רצון אחר תהלים, ולהזכיר בתוכו גם וכו'.

ולומר בבוקר ובערב אחר פרשת התמיד בציבור, כל נוסח פרשת הקטורת, אתה הוא שהקטירו וכו'. זהו מה שאמרנו מקודם, וכמובא בזוהר הקדוש, כפי שהועתק על ידי מהרי"ץ, הוא מקדים שם ואומר שם כי סודו רם ונשא. מהרי"ץ מרחיב ומביא אולי כחמשדעשרה שורות על חשיבות הקטורת, ושהיא מבטלת מוֹתָנָא, דהיינו מוות ומגיפה.

אברך אחד נר"ו פה בבית מדרשנו עלה בדעתו רעיון יפה, קורונה בגימטריא שס"ז, והקטורת שס"ח מנים היו בה. יהי רצון שבתוספת הכולל שהוא אחד, ה' אחד ושמו אחד, נתגבר בקרוב על החולי הזה.

גם בתרגום שיר השירים נז' שמריח קטורת הסמים מתבטלים ומסתלקים מזיקין. זה כמו מטהר אויר. ידוע שהרמב"ם במו"נ אומר שזה מבטל ריח הרע של הפשר, שהוא כמו של בית המטבחים יעו"ש, וכבר כתבו שיש בזה רמז גם לעניינים הרוחניים.

ולפתוח החלונות בבוקר שיבא אור בהחדרים וכו'.

את כל זה אומר הגאון המפורסם רע"א. מעניין שהרבה דברים דומים מתאימים ומקבילים גם בזמנינו. רופאים ממליצים להחליף בגדים תדיר, וכן מגבות, לכבסם במים חמים. הקור לא טוב לחולים ולנדבקים בקורונה. ללבוש חם, להיזהר מהתקררות וכד'.

העיקר שצריכים לשים לב אליו, הוא לקחת את המוסר השכל ללבנו. להבין, על מה עֲשֶׂה יי, כָּכָה לְאָרֶץ הַזֹּאת [עפ"י דברים כ"ט כ"ג]. מדוע כל העולם סובל?

צורך בריאת הרעמים. גירסת הגמרא לפשוט עקמימות שבלב, או לפשט, ומאי דנפקא מינה.

חז"ל אומרים [מסכת ברכות דף נ"ט], אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב, שנאמר [קהלת ג', י"ד], וְהֶאֱלֹהִים עֲשֶׂה שִׁירָאוּ מְלָפְנָיו. יש גורסים, במקום לפשוט עקמומית שבלב, לִפְשֹׁט.

המפרשים מסבירים, כי לא מדובר דוקא על הרעמים, אלא גם על הרבה דברים אחרים המפחידים את העולם. כל אלו נועדו כדי ליישר את לבות האנשים לעבודת ה'. שמתוך הפחד, ימשיכו לפחד גם מן העבירות.

דיברנו בשיעור הקודם שהקב"ה מדבר אתנו באמצעות סימנים. הרי בעוונותינו הרבים, נתקיים בנו מה שכתוב בתהלים [פרק עד], אוֹתֵינוּ לֹא רָאִינוּ. אֵין עוֹד נִבְיָא, וְלֹא אֶתֵּנוּ יִדַּע עַד מָה. אם היה לנו נביאים, היינו שואלים אותם. בעוונותינו הרבים, אנחנו כבר במשך אלפיים שלוש מאות שלוששים ואחת שנים, בלי נביאים. אין לנו מי שיסביר לנו בבירור ממה חרי האף הגדול הזה? אך אולי איננו צריכים לזה, כי כולנו מבינים שדורנו נגוע בהרבה דברים גרועים.

אעפ"י שהגרעק"א כתב 'פרשת הקטורת', מסתבר שכוונתו גם להמשך, דהיינו הברייתא תנו רבנן פיתום הקטורת כיצד וכו', ולא רק לפסוקים שבהתחלה.

ממשיך רע"א ואומר, ולומר אח"כ נוסח הריבון הנדפס במעמדות ביום ראשון אחר הקטורת. ולחוש שלא ידחקו אנשים יותר מהסך הנ"ל לבוא לבית הכנסת.

ואפשר על ידי עמידת שומר מפאליצי להשגיח בזה. אתם יודעים מה זה פאליצי? זה כמו באנגלית שאומרים "פוליס". משטרה.

להשגיח בזה, שמאחר שיש כבר כפי המספר, אל יניחו לאחר לבוא לשם עד אחר שישלימו הם וכו'.

בהמשך המכתב הוא דיבר על הבחינה הבריאותית, כיצד להיזהר, הוא מפרש איזה מאכלים כדאי לאכול, ומאלו כדאי להימנע. כך התנאים שהיו בזמנם, אבל לא מוכרח שהם יהיו גם בזמננו. הוא מפרט כמה עניינים, מה ללבוש, ומה לאכול. וזה לשונו, להישמר מאד מלהתקרב. טוב להתלבש כל אחד במפה פָּלִיל – מין בד מסויים – חגור על הבטן. שלא לאכול מאכלים רעים וכו'. וטוב יותר לאכול פעמים הרבה, ובכל פעם שלא במרובה. להיות נקי, שלא להשהות טינוף ולכלוך בבית. ובכלל הזה, להחליף איזה פעמים בשבוע כתונת מכובס ונקי.

מוסיף רע"א חידוש מעניין, שלא לדאוג ולהרחיק כל מיני עצבות. הוא מדגיש לא להיכנס לעצבות, ללחץ ולעצבים. הטעם הוא, כי ח"ו קפידות כאלו הם בעצמם יכולים לגרום דברים שאינם טובים. הבהלה יכולה להזיק להם ביותר, כמו שכתוב [ויקרא כ"ו ל"ו], וְרָדַף אֶתֶם קוֹל עֲלֵה נִדָּף. בעז"ה, בהמשך השיעור נרחיב בזה.

אחרי כן הוא אומר כך, בצהריים, כשהחמה זורחת, טוב לטייל על פני השדה לשאוב אור,

הוספת העורך: לגבי מיתת עזרא וחסרון הנבואה, שהרב שליט"א הסביר כמה פעמים שזוהי עיקר הסיבה למניין השנים לשטרות, כפי שהוא מנהגינו עד היום, ושנתנו זו היא בשל"א לשטרות, לכאורה יש לציין כמקור נכבד, לדברי הש"ע בהלכות תעניות סי' תק"פ, שאומר כי בעבר היה צום ביום ט' באב, ולא נודע מדוע. והט"ז מפרש כי ביום זה מת עזרא הסופר. ולכאורה קשה, מאי רבותיה דעזרא. ולפי מה שנתבאר מובן, כי מאז פסקה נבואה מישראל.

ובעצם, במלה "קורונה", אפשר להבין שהיא רומזת לנגע "הקרנת" הסרטים. לצערנו, נגע זה פרוץ ופֶּשֶׁה מאד, והוא הפיל והכשיל את הדור, מסוף העולם ועד סופו. בעוונותינו הרבים, לא רק בחוץ, אלא גם במחנה שלנו ישנם אנשים שלא נזהרים. אינני יודע, אולי עתה הם יתעוררו לתשובה ויזרקו את כל המכשירים הטמאים הללו. חס ושלום, אם גם עתה לא יתקנו את עצמם, מי יודע מה יהיה הלאה...

חשבתי עוד, אולי יש כאן מדה כנגד מדה. הקורונה פוגעת בדרכי הנשימה, והיא גורמת לשיעולים, ולכל מיני סיבוכים בנשימה. בריאות. גם על כך אנחנו צריכים לחשוב, להבין כי הנשימה היא מלשון נשמה. דהיינו, נשמות האנשים נתטנפו ונתלכלכו כל כך. 'שימו לב על הנשמה'. פל הנשמה תהלל יה הָלָלוּ יְהוָה. חז"ל אומרים, על כל נשימה ונשימה, הוי מודה לו. מדה כנגד מדה, האנשים חולים, עד שחס ושלום כמעט ויוצאת נשמתם. יהי רצון שלא נגיע לכך. אך עלינו להבין מה הקב"ה רוצה שנתקן.

הנהגות ה' יתברך הם מדה כנגד מדה. היכן שהוא נפגע, שם צריך להיות התיקון. אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה [חולין דף ז' ע"ב]. נותנים לו סימן ואיתות, במה נפגעת, כדי שיבין כי שם ישנו משהו הפגום. באותו מקום צריכים לתקן. ממילא יש לתקן את מה שנוגע לנשמה.

מסתבר כי הגיעו מים עד נפש...

הפייטן אומר, שימו לב על הנשמה, לשם שבו ואחלמה. לשמור היטב על הנשמה, כמו על אבנים טובות ומרגליות. עוד יותר.

*

צריכים להבין את המושגים מגיפה ודבר. את המלה דבר, כולם מכירים, אבל צריכים להבין את העומק שלה.

בספר יריעות שלמה [לר"ש פאפנהיים, דף 500] כתב שני פירושים. בפירוש הראשון הוא אומר כי דבר הוא מלשון דבורה, וזה ממש מעניין. יתכן שהקשר בין דבר לדבורה קשור לסוג מחלה ומגיפה שונה ממה שאנחנו מכירים.

וזה לשונו, "ושלחתי את הצרעה לפניך" (שמות כג, כח), כי הצרעה והדבורה אחים. ומשם "צרעה" יאמר "צרעת" "נגע צרעת" (וקרא יג, ג) שהוא ג"כ ענין ארסיי המפסיד בבעלי-חיים בגדים ובתים. ומשם "דבר" המורה על הנגף, בא בפעלים "ותדבר את כל זרע הממלכה (דה"ב כב, י')

ענין הדבר, עלות על הגוף חבורות חבורות ארסיות, מן הארס שבאזיר. ארס הכוונה לחיידקים ולווירוסים. וממנו מתים הבעלי-חיים. והם כעין החבורות העולות מעקיצת הדבורים, שהן ג"כ ארסיות ושורפות. כשם שהדבורה עוקצת, והארס חודר פנימה, כך הדבר. ודומה לזה מין החולי הנקרא "צרעה", כמו [שמות כ"ג כ"ח] וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ.

במחלה דנק, אין קשר אל מה שהוא אומר, כי היא לא גורמת חבורות.

אבל הפירוש השני שהוא מוסיף, שייך ומתאים גם לענייננו. וזה לשונו, ועוד נראה לומר, כי מלת "דבר", הנחתו הראשונה בכלל על ענין כריתה וחיתוך, כמו ודברי הימים ב פרק כב, יא, וְתָקַם וַתִּדְבֶּר אֶת כָּל זֶרַע הַמַּמְלָכָה לְבֵית

הברכה התשע עשרה הוסיפו כנגד ברכת המינים, וסמך להזכרתו הוא 'אל הכבוד הרעים'.

אמנם, לא כולם מסכימים עמו. בשו"ת עולת יצחק [ח"ג סי' ע"ט, אות ח', דף קפ"ד] הקשינו, כי לא מובן מדוע מהרש"א מבין שמדובר דוקא על המינים, למה לא על כל העולם? וכי הרעמים נועדו רק כדי לתקן את המינים, ולא אותנו? הרי לכל אדם יש יצר הרע, ומדוע לא להסביר כפשוטו, שהרעמים נועדו לתקן את כולם?

בשו"ת עולת יצחק שם כתבנו, כי אכן ישנם אחרים שהבאנו דברים כפשוטן. ציינו למשל אל הספר סגולת ישראל שמסביר בסתם, שבא לתקן את היצר הרע, ולהעביר מחשבה רעה שבלב האדם וכו'. כן הבאנו בזה"ל, גם בתורה תמימה, גבי הפסוק שבקהלת, והאלהים עשה שייראו מלפניו אות נ"ד, השתמש בלשון מהרש"א, אבל קנה אותו בשינוי וז"ל, לפשנן[ט] עקמומיות שבלב, ר"ל ליישר הדעות העקומות שבלב האדם, וזה מפני שהוא דבר המחריד ביותר, ולא מצינו כל תכלית ותועלת מעניין רעמים, ע"כ.

כן כתב גם כן בספר פנים מסבירות, שלא הבאתיו שם. והוא עומד על נקודה מעניינת, מה הקשר בין הרעמים לגשם? וכן הוא מברר, מדוע לפעמים מגיע גשם בלי רעמים, ולפעמים הוא מגיע ביחד עם רעמים. ובמלים אחרות, הרי יכול להיות גשם בלי רעמים, אפילו במשך כמה ימים, יורדים גשמים כמעט בלי הפסקה. ולפעמים הוא מגיע רק עם רעמים. מאי שנא?

וכך הביאו בשמו [ש"ס מתיבתא על הגמרא שם, ילקוט ביאורים, דף קצ"ו], בפנים מסבירות (ד"ה אמר) כתב שראוי לשום לב, למה נשמעים הרעמים דוקא בשעת הגשם. וכן יש לדעת, למה כמה פעמים יורדים הגשמים, ולא נשמע קול רעם, וברק אינו נראה?

יהודה. כך נאמר על עתליה המרשעת. משמע כי משמעות דבר היא בכוונת קיצוץ והשחתה. כליון. בעוונותינו הרבים, זוהי משמעות המלה.

*

מהרש"א [מסכת ברכות דף נ"ט]. כתב בדרך אגב, חידוש על דברי הגמרא דלעיל, לגבי מאמרו של רבי אלכסנדראי, לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב, שנאמר [קהלת ג', י"ד], וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שְׂיֵרָאוּ מִלְּפָנָיו. מהרש"א גורס, לְפִשֵּׁט עֲקֻמִּימוֹת. וזה לשונו, לפשט עקמומיות כו'. משום דהרעם הוא דבר המחריד ביותר, ואין ידוע בו תועלת לעולם.

כל אחד צריך לשאול את עצמו, מה התועלת מן הרעמים? לשם מה עשה אותם הקב"ה? בשלמא מן הברקים ישנה תועלת, כמ"ש בספרים [עץ חיים דף קכ"ח עמוד ב'], שהברק מפשיר את השלגים, ואחרי כן הוא מתערב עם העפר, ומועיל לגידול הצמחים. וזהו שכתוב בספר איוב [ל"ז, ו'], פִּי לִשְׁלֵג יֹאמֶר, הֲוֹא אֶרֶץ. אבל הרעם, תמוה, בשביל מה הוא נברא? הרי הוא רק מפחיד? הוא לא נותן לעולם שום דבר? כיון שלא מרוויחים ממנו מאומה, קשה, בשביל מה הוא נברא?

על כך אומרת הגמרא, לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב. דהיינו, אין להם שום משמעות ותועלת, מלבד לפשט את העקמומית שבלב.

ממשיך מהרש"א ואומר בזה"ל, משום הכי קאמר, דלא נבראו אלא לפשט כו', דהיינו להחריד הלבבות של המינים שישבו. המינים, אלו הכופרים. והרעמים נבראו בשביל להחריד לבבם, שישבו בתשובה. כמפורש פרק תפילת השחר (כט.), לגבי ברכת המינין תיקונוהו כנגד 'אל הכבוד הרעים'. כוונתו אל המזמור הידוע, מְזִמֹּר לַדָּוִד, הָבֹוּ לַיְיָ בְּנֵי אֱלֹהִים, הָבֹוּ לַיְיָ כְּבוֹד וְעֹז. יש בו ח"י אזכרות כנגד ח"י ברכות, ואת

וביאר עפ"י הגמרא בתענית (דף כ"ה.), שרבי חייא שמע שני עננים שאמרו אחד לשני, בוא ונלך וניתן מטר בעמון ומואב. ואמר רבי חייא להקב"ה, רבונו של עולם וכו'. אם כן נראה מזה, שעל ידי זכות קבלת התורה, הקב"ה נותן לעם ישראל מטר, אף אם אינם ראויים לכך. אם כן זהו הטעם שלפעמים הקב"ה נותן מטר בלי רעמים וברקים, היינו בזמן שהן ראויים לכך, ואינו צריך להזכיר להם זכות מתן תורה שהיה ניתן להם בקולות וברקים. אבל אם אינם זוכים להוריד להם מטר, כי אם על ידי זכות מתן תורה, לזה ניתן להם מטר על ידי קולות וברקים, כדי שיהיה על ידי זה נזכר להם זכות מתן תורה. ולזה אמר ריב"ל, לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, שעל ידי שרואים הברקים ושומעים הקולות, על ידי זה הם יודעים שלא היו ראויים להוריד להם מטר, וחוזרים בתשובה.

רואים כי אם ישנה זכות, הגשמים מגיעים גם בלי ברקים ורעמים. אבל אם לא, צריך להיות קולות וברקים. וזו זכות מתן תורה. הברקים והרעמים באו להודיע לנו, שאין לנו זכות מצד עצמנו, אלא רק בזכות קבלת התורה.

לכן הגמרא אומרת, לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב, דהיינו, שהרעמים באו להודיע לנו, כי בלי התורה אין לנו זכות קיום. ועל ידי כך נחזור בתשובה.

אמרנו מקודם כי ישנן שתי גירסאות, לפשוט, או לפשט. ההבדל ביניהם הוא כמו החילוק בין "לחזור" לבין "לחזר". וכן "לחתוך" ו"לחתך". עני למשל, הוא "מחזר" על הפתחים. לא פתח אחד, אלא חוזר וחוזר וחוזר. מאידך, כאשר אומרים "לחזור", הכוונה לפעם אחת. דגש במלה בא להראות על חוזק וריבוי הפעולה. וכן לחתוך, מדובר על פעם אחת. אבל לחתך, פירושו לפרוסות רבות, דהיינו, להרבה חלקים קטנים.

יש מצב לפעמים של עקמומיות קטנה, ואותה צריכים לפשוט. אבל לפעמים יכולות להיות עקמומיות רבות. עיקום גדול. עקב הלב מכל ואנש הוא, מי ידענו [ירמיהו י"ז ט']. אם הלב ממש עקום, אזי יש לפשט אותו.

כך גם כן, ישנם שני סוגי רעמים. יכולים להיות רעמים חלשים וקלושים, אבל יכולים להיות גם רעמים חזקים ומבהילים. גם הם, תלוי אם הם באו לפשוט, או לפשט. אם הם באו בצורה חלשה, הרי זה מפני שהלב הוא עקום רק מעט. אבל אם ישנה עקמומית רבה, ויש לפשט אותה, אזי יבוא רעם מפחיד מאד.

לפי זה אפשר להשיב על מה שטוען בעל "מרא דשמעתתא" בשם חסידי ירושלם עיקו"ת, והביאו גם בספר פסקי תשובות [סי' רכ"ז הערה 12], שאין לברך ברכת שכחו מלא עולם על כל הרעמים, אלא רק על הרעמים החזקים ביותר. לשיטתם, אין לברך על הרעמים החלשים.

בשו"ת עולת יצחק [בתשובה הנז"ל] כתבתי, כי לא נראה כן מדברי הפוסקים, כי הם לא אמרו בהדיא שמברכים רק על רעמים חזקים. אדרבה, נראה הפוך, כי דוקא לגבי הרוחות כתוב, שנשבו בזעף, אבל על הרעמים והברקים, שנזכרו שם "בנשימה אחת", לא מוזכר מאומה. מדוע רק לגבי הרוחות כתוב בזעף, ואילו לגבי הרעמים לא מפורש כי מברכים רק על הרעמים החזקים? מוכח שמברכים ברכת שכחו מלא עולם, על כל הרעמים.

אבל עכ"פ טענת חסידי ירושלם לכאן מובנת. הם סוברים כי כיון שהרעמים נבראו רק כדי לפשט את העקמומיות שבלב, אין לברך אלא על החזקים, כי הם לבדם מבהילים את האנשים. אלו הם הרעמים שהגמרא התכוונה אליהם.

החיות שהקב"ה נותן בעולם, שונה בתכלית למשל, מנגר שייצר שלחן. כאשר הנגר סיים לייצר את השלחן, כבר אין קשר ביניהם. הנגר יכול ללכת לדרכו, ואפילו למות, והשלחן יתקיים אפילו עוד מאה שנה לאחריו. כך הוא מבחינת יצירתו. אבל בעולם שלנו, בבריאת כל העולמות, כי אף אחד לא יכול לייצר יש מאין, אלא הכל יש מיש. העץ גדל, כי הקב"ה החיה אותו. קיום העץ שיש בעולם, בעצם הוא מאת השם.

היום אפשר להבין ולהסביר את העניין יותר בקלות. הרי ידוע לידועים, כי לכל דבר דומם, יש חיות בתוכו. אפילו שאנחנו רואים לעינינו דברים מוצקים, בעצם, האמת היא, שממהירות האלקטרונים שמסתובבים, הוא נראה דומם, ולא היא. האלקטרונים הם כל כך קטנטנים, אטומים, שאי אפשר לראות אותם בעין רגילה. אבל בעצם, הכל נע במהירות עצומה. כל בר דעת צריך לשאול את עצמו, מי מניע את הכל? הרי צריך בשביל כך כוחות אדירים במיוחד, שאינם בנמצא אצל בן אנוש. לא שייך. בל יראה ובל ימצא.

נמצאנו למדים בעצם, כי כל קיום העולם, וכל הווייתו. וכן כל חפץ שקיים, וכל מוצר, כל פרי וכל מה שקיים בעולמנו, הכל הווה וקיים בידי השם.

ממילא אומר הבעל שם טוב, כי זה הבעל שכל, הצדיק, מבין זאת. הוא מסתכל, ואומר, הנני רואה בעיני את הקב"ה בכל דבר. הרי הוא אומר לעצמו, כיצד דבר פלוני קיים? מי מחייה אותו? הוא מבין כי ברגע שהקב"ה לא ירצה, הוא יטול ממנו את חיותו, והמוצר ייעלם.

ידועים דברי הרמב"ם [תחילת הלכות יסודי התורה], כל הנמצאים לא נמצאו, אלא מאמתת הפצא וכו'. אם ח"ו היה צד שהוא לא יהיה, יפסיק להיות, גם הם לא יהיו. הקב"ה הוא המקיים את הכל.

ברם, לפי מה שאנחנו אומרים כעת, מובן כי מברכים גם על החלשים יותר, כי סוף סוף גם הם "פושטים" את עקמימות הלב. וזו היא משמעות הפוסקים כאמור, וכן מנהג העולם. והטעם הוא, כי אפילו אם הרעמים הם חלשים, ואינם מועילים כדי לפשט את רוב עקמימות הלב, מכל מקום הם מועילים במעט, ואפילו פשיטה קלה, גם היא בכלל.

ישנו עוד חידוש חשוב מאד בשם הבעל שם טוב זיע"א, כמובא בספר מאור עיניים [להרמ"נ מטשורנוביל, פרשת יתרו]. הרי אמרנו כי כל הדברים המפחידים בעולם, נועדו כדי ליישר את לבות האנשים. כמו שכתוב [קהלת ג', י"ד], וְהָאֱלֹהִים עֹשֶׂה שְׂיָרְאוֹ מִלְּפָנָיו. ה' רצה שאנשים יפחדו.

לצערנו אנחנו רואים היום, כי במקום שאנשים יפחדו ממי ששולח את הנגיף, הם פוחדים מן הנגיף בעצמו. ורק ממנו. אבל הרואים רואים, כי כל מושגי 'כוחי ועוצם ידי', הקיימים בעולם, כולם כאין וכאפס. עולס הרפואה, כמה שהוא התפתח והשתכלל, לא מסוגל להתגבר על דבר כה קטן, שאפילו אינו נראה, אלא על ידי מכשירים מיוחדים. ממש כמו עוורים. אבל לפחות על האדם לקחת את מה שנגד עיניו.

כך כתוב שם בשם ספר מאור עיניים. הענין נאמר בשם הבעש"ט נבג"מ, שהש"י חפץ מאוד שיהיו כל ישראל יראים מלפניו. אך מי שיש לו שכל, ירא מלפניו בגין דאיהו רב ושליט, עיקרא ושרשא דכל עלמין. דהיינו, אנשים בעלי בינה, שהם מתעמקים וחושבים, והם בעלי ירא"ש. ובעצם, זהו הדבר העיקרי שהקב"ה רוצה, שידעו כי הם מפחדים רק בגלל שכל מציאות והוויית העולם, וכל החפצים כולם, הווים וחיים על ידי הקב"ה. הוא עיקרא ושרשא דכל עלמין. ואם יסלק חיותו ח"ו אף רגע כמימריה, היו מתבטלין כל העולמות. דהיינו, שום חפץ בעולם, לא יכול להתקיים מבלי שהקב"ה משפיע עליו חיות.

אומר הבעש"ט, ומחמת זה ירא וחרד מאימת השם יתברך, עד שכל איבריו נרתעים מפחד השם יתברך ומהדר גאונו. את כל הדברים האלו אומר הבעש"ט, כלפי מי שהוא בעל שכל. הלוואי שהיה לנו שכל כזה, להבין זאת. אך הנקודה היא, שאותו החכם מרגיש את הקב"ה בכל מוצר ובכל דבר. תמיד הוא רואה את הקב"ה. על כל צעד ושעל. כך הוא ממליך אותו, ומכאן הוא ממשיך בדרכים הנכונות. הוא חש אותו על כל צעד ושעל.

ומוסיף שם, לא כמו השוטים, שאומרים על היראה אמיתית, שהיא מרה שחורה, שאינו צריך רק נקודה. נדמה להם כי להיות ירא שמים, זה מבהיל. דכאון. מסתבר שהם ראו אנשים יראים, וחשבו אותם כאילו הם בעלי עצבים מתוחים. בלא דעת הם מגדירים ואומרים, כי הם בעלי מרה שחורה. הם טוענים בסכלותם, כי מספיקה רק נקודה אחת שחורה. לא מרה שכולה שלימה, שחורה... לא להגזים.

אגב, מובן כי צריכים לקחת את החומרות במינון הנכון. ג'ר'ים, עצבים, זה מסוכן, פיקוד נפש. ואכמ"ל.

אומר עליהם הבעש"ט, לכן הבל יפצה פיהם, ולא כן ידברו, אבל באמת צריך שיפול עליו אימה ופחד גדול, עד שיהיו כל אבריו נרתעים אצלו.

כאשר מזכירים את שם ה', אדם צריך להירתע ולזוע מהדר גאונו. ולכל הפחות, על האדם לשים לב אל מה שהוא אומר. שיודעזע כל גופו מן הפחד. עיין ש"ע המקוצר סי' ו' סעיף ד'.

מובא שם בשם הבעש"ט בזה"ל, נחזור לעניינינו. זהו מי שיש לו שכל. אבל מי שאין לו שכל לירא מלפניו ית', והשם יתברך, אעפ"י כן חפץ שירא מלפניו, לכן מאיים עליו השם יתברך בדבר שיהיה נרתע ונבעת לפי קט שכלו. כגון בשמעו קול הרעם, וכוונת השם

יתברך שילך מזה אל היראה העליונה, בחשבו הלא הרעם הוא אחד מגבורותיו של הקב"ה, ואיך לא יירא מהשם יתברך בעצמו. וכי אתה פוחד מן הרעם? ברור שלא. אלא ממי שעשה את הרעם, והוא הקב"ה בעצמו.

וכן שאר היראות חיצוניות שיש לאדם, כגון שירא מהשררה. דהיינו, מי שירא מן השלטונות. פוחד שלא יתפסו אותו. או שלא ימותו בניו. דהיינו, שהוא פוחד שיקרה אסון לילדיו. כוונת השם יתברך הוא, שיעלה מזה אל היראה עליונה, שידע שאינו ירא רק מהשם יתברך. שהיראה עליונה יראת ה' עצמה, נתלבשה ונצטמצמה תוך הדברים ההם, כדי לאיים עליו לפי קטשכלו.

וזהו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. ומהו יראת חטאו, ולא אמר יראתו. אך שלא יאמר האדם, מה יעשה שאין לו יראה, לזה אומר כל שיראת חטאו, שחטא הוא לשון חסרון, דהיינו שירא מפני חסרונותיו שלא ימותו בניו וכו', ומכאן זה צריך לבא אל היראה עליונה.

אפילו שאינו מסוגל להבין, בכל זאת הקב"ה נותן לו דחיפה. מראה לו פחד בצורה המבהילה אותו. כך אולי הרעמים יעוררו אותו אל מה שמצופה ממנו.

יראה טובה שצריך לקרב, ויראה שאינה טובה שצריך לרחק.

מצד אחד, הגאון רע"א אומר שצריכים לשמות, אך הוא על דרך מה שכתוב בתהלים [פרק ב], עֲבָדוּ אֶת יְיָ בִּירְאָה, וְגִילוּ בִּרְעָדָה. מצד אחד על האדם לפחד, אבל אסור לחשוש יותר מדאי. זה מסוכן. צריך גם את שילוב השמחה. כדאי לזכור דבר מסויים, כדי שאנשים לא ייכנסו ללחץ. לחץ המגיע מתוך ירא"ש, איננו מזיק. אבל לצערנו, ישנם אנשים שנכנסים ללחץ סתם, כגון מדאגות, איזה אסונות יקרו וכו', לא יודעים מה יהיה, וכיצד נעשה וכו'.

ושילוב ירא"ש. מצד אחד שמחה, ומצד שני יראה.

הערה מהקהל: בחלק מן הסידורים הספרדיים, נוסח זה מופיע לאחר ברכות התורה.

תשובת מרן שליט"א: דיברנו על כך בזמנו, שהם לא דייקו.

אמנם למשל בספר וימהר אברהם שקראנו כעת, כתוב בכלליות לאמרו בבוקר. אם כן ישנה גם משמעות כי אפשר לאמרו אפילו אחרי התפילה. אבל חושבני כי צדק במה שכתב בספר ימלט נפשו, וסגולות ישראל, לאמרו אחרי ברכת גומל חסדים טובים, כי אז מובן גם הקשר אל הברכה, וזאת היא התועלת. הרי בבוקר שולטים החסדים, ומיכאל הוא שר החסדים.

המלאך גבריאל, הוא רומז על מדת הגבורה. אש. ומיכאל הכהן הגדול, המקריב קרבנות בשמים, הוא מגין על עם ישראל. זהו שכתוב בספר דניאל [י', כ"א], **מִיכָאֵל שָׂרָךְ**.

לכן אומרים תחילה, גומל חסדים טובים, ואחרי כן מזכירים אותו, כי הוא שר החסד. וכן כהן, מדתו חסד. לוי, הוא גבורה, ואכמ"ל. לכן מובן כי מקום הסגולה העיקרי מתאים יותר שם, כי הם קשורים האחד בשני. אבל מי ששכח, אין הכי נמי, יכול להגיד אחר כך, העיקר שהוא בשעות הבוקר.

שאלה מהקהל: האם גם חכמי תימן הביאו סגולה זאת?

תשובת מרן שליט"א: לא ראיתי בשום ספר שלהם, וגם לא שמעתי בעל־פה מהם. אבל כנראה אין זה אלא מפני שלא נזכר הדבר זולת בספרים מעטים נדירים, וגם רק מקרוב, ולא הספיקו להגיע לידם. אילו היו רואים, מסתמא היה מוצא חן בעיניהם. ועכ"פ בזמנינו הדבר נחוץ יותר, כי החיים סואנים ולחוצים, בתימן

ובעצם יוצא כי במקום לפחד ממי ששולח את הכלב לנשוך אותו, הוא מפחד מן הכלב בעצמו. גם כלב כשמכים אותו במקל, אינו מבין, ונושך את המקל. דאגה כזו, היא דאגה מסוכנת, ולא רצויה. צריך להתחזק באמונה ובטחון. עכשיו הזמן לכך, ביתר שאת משאר הזמנים.

לכן נזכיר לכם מה שדיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק לך לך התש"פ], סגולה כנגד דאגות מיותרות, שהיא שייכת גם עתה. נביא זאת עוד הפעם, לומר בבוקר את המאמר, **מיכאל הכהן הגדול, שר ואפטורפוס של ישראל**. כך אדם יהיה שרוי בשמחה, ולא ייכנס לעצב שאינו רצוי.

הבאתי את הסגולה הזו מכמה ספרים אחרים, ועתה ראיתי זאת בספר נוסף, 'וימהר אברהם' [למהר"א פאלאגי, ערך דאגה, דף מ"א] שכותב זאת על דבר דומה. וזה לשונו, דאגה, כדי להסירה, יאמר ז' פעמים בבוקר, מיכאל הכהן הגדול, שר ואפטורפוס של ישראל. כן כתוב בשער הסגולות. והוא כשרואה דוחק הפרנסה, וכלתה פרוטה מן הכיס, אז יאמר כן.

הבאנו בשיעור הקודם כמה דרכים, מתי לומר את הסגולה הזו. האם מיד כאשר קמים מהשינה, או לאחר ברכות השחר. הזכרנו כי המקום הראוי ביותר הוא לאחר ברכת גומל חסדים טובים. ואז לומר את הסגולה לכל הפחות שלושה פעמים. ישנם המוסיפים עד שבעה פעמים, וכן הוא בספר וימהר אברהם שהקראנו ממנו עתה. ואעפ"י שהוא מדבר על דאגות הפרנסה, הדבר איננו משנה כל כך, כי עפ"י מה שנראה מן הספרים המביאים זאת בכל מיני צורות שונות, דמשמע כי כל מה שמדאיג ומפחיד, והאדם רוצה לצאת ממנו בצורה טובה, שישתמש בסגולה זו. הרי אם אדם שרוי ח"ו בדכאון ובעצב, הוא לא יצליח ללמוד, ולא להתפלל וכו' וכו', לכן חשוב שתהיה לאדם שמחה פנימית, אך זאת בצירוף

החיים היו רגועים מאד, שלווים ושננים בדרך כלל. לכן לדעתי כדאי להכניס אותה בסידורים החדשים שלנו שיודפסו בעתיד. ובכל אופן, סגולה זו היא בדוקה ומנוסה.

נוסח הריבון לאמירה בזמן שיש מגיפה בעיר רח"ל, אחרי פיתום הקטרת, ובירור דעת האר"י שאין לאמרו.

דיברנו כי אחרי פיתום הקטרת, מובא בתכלאל עץ חיים לומר את נוסח ה'ריבון'. נוסח זה איננו קיים רק אצלנו, כי ישנם ספרים ספרדיים נוספים שמביאים זאת. וגם אשכנזים, בסדר המעמדות. מהרי"ץ לא חידש זאת, כי כבר קדמוהו קצת מחכמי תימן, בתכאליל כת"י שלפניו. בעוונותינו הרבים, קרו לפעמים מצבי מגיפה.

כך כתב מהרי"ץ שם, כשיש ח"ו מוות בעיר, אומרים כאן נוסח זה. ובשבת ויו"ט אין אומרים אותו, שאין צועקים בתחינה בשבת ויו"ט.

מסתברא דהני מילי, התחינה בעצמה, אבל את הפסוקים יכולים להגיד. דהיינו אפילו בשבת ויו"ט.

מה שאומר מהרי"ץ, מוות בעיר, צריכים להבין מה נחשב עיר, ולקמן אי"ה נדבר על כך. לפני כן נקדים דבר מעניין שאומר מהרי"ץ, אבל זה לא כתוב במהדורת עץ חיים הרגילה, אלא באחת מן המהדורות האחרות, יצ"ל בצילום מכת"י ק, בהוצאת יעקב קרואני. שם הוא אומר, לא לגרוס שתעצור המגיפה, אלא שתמנע המגיפה.

כך הוא כתב על זה, שתמנע. הכי גרסין ברוב הפעמים. דהיינו, בדרך כלל אין גורסים שתעצור, אלא שתמנע. והטעם, לפי שנהגו להתחנן בו בעת נפילת מכת האבעבועות ח"ו בתינוקות. השם ישמרם מכל פגע ומקרה. ואין זה נקראת מגיפה. וכמעט בחסדיו ית', אין נמצא דבר ח"ו באלו הכפרים, דתנאים רבים

יש בו. לזה אומרים שתמנע, שלא לפתוח פה לשטן. דהיינו, אם אומרים שתעצור המגיפה, משמע כי יש כבר מגיפה, ואנחנו מבקשים מאת הקב"ה שיעצור אותה. כך היה גם אצל אהרן, עליו כתוב [במדבר י"ז י"א], **פִּי יִצָּא הַקֶּצֶף, מִלְּפָנַי יְיָ, הִחַל הַנֶּגֶף.** לכן אומרים, שתמנע. ומסביר מהרי"ץ בזה"ל, **דלשון שתעצור, משמע שכבר התחילה – המגיפה – ח"ו. משא"כ אם נגרוס שתמנע, יהיה משמעה שלא תחול כלל וכלל. וכדרך שאנו אומרים באבינו מלכנו שבעשרת ימי תשובה. שם אומרים, 'מנע מגיפה מנחלתך'.** ובלשון זה יכול להתחנן בה, אפילו בזמן שאין מות בעיר. ועיין מה שכתבנו בפירוש אבינו מלכנו בסדר ראש השנה, ושם כתבת, שכן כתב הרב שבט מוסר בדרושו.

נוסח ה'ריבון' ישנו בכמה מן הסידורים של שאר קהילות כמו שאמרנו, וכן במקצת מן התכאליל שנכתבו עם פירושו של מהר"י ונה הוא נמצא. בזמן מהרי"ץ היו רגילים בכך, מכיון שהיתה מצויה אצלם מכת אבעבועות. ובכל זאת הוא כותב, כי היא אינה נחשבת למגיפה. מובן כי האבעבועות לא היו ממש מסוכנות. אפילו שעדיין לא המציאו אז חיסון לכך.

מהרי"ץ אומר כי הדבר אינו מצוי בחסדיו יתברך, שהרי יש בו תנאים רבים. נראה שכוונתו היא, לתנאי הדבר המובאים במשנה במסכת תענית [דף י"ט], ונפסקו להלכה בש"ע [סי' תקעו סעיף ב'], וכך כתוב שם, **איזהו דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלושה מתים בשלושה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר.** דהיינו, אם ישנם חמש מאות איש שהולכים על רגליהם. לא אנשים חולים וחלשים, או על זקנים, שבלאו הכי אינם יוצאים מן הבית. גם לא מדברים על נשים, אלא על חמש מאות גברים, שמתוכם מתו שלושה, בזה אחר זה, במשך שלושה ימים.

אומר עוד הש"ע, **יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים, אין זה דבר.** אם שלשתם מתו ביום אחד, נחשב מקרה. אבל בשלושה ימים רצופים, הרי

ורחם עלינו ועל טפנו ועל עוללנו, וקבל תפילתנו, כמו שקיבלת קטורת הסמים וכו', לכאורה היא נגד דעת רבינו האר"י.

ישנו כאן פלא עצום. בספר שער הכוונות ודף נ"א ע"ב, סוף תפילת שחרית, כתובה דעת רבינו האר"י שלא לומר את נוסח ה'ריבון' בזה"ל, ואין לומר מה שכתוב בסידורים, רבש"ע גלוי וידוע כו' ואפי' בזמן המגיפה ח"ו. ולא שאר פסוקים שנוהגים לומר בכאן בזמן המגיפה.

ממש השתוממת. האר"י ז"ל אומר לא לומר זאת. גם הכף החיים [סי' מ"ח סעיף קטן א' ד"ה נפילת] מעתיק את דברי האר"י הללו. ואנכי הקטן התפלאתי, מה מצא רבינו האר"י עוול בתפילה זו, שאפילו בזמן המגיפה אין לאמרה?

בדקתי בספר שער התפילה [הוצאת אהבת שלום, דף קפ"א] בו הדפיסו את נוסחת האר"י המדויקת, ושם ג"כ כתוב בשם האר"י בזה"ל, יאמר פסוק וערבה וכו'. ולא יאמר שום פסוק אחר כלל, ולא שום תפילה כמו שנדפס בסידורים, וזה נוסחה, רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך שמדת הדין מתוחה וכו'. אפילו אם יהיה בזמן מגיפה ח"ו, לא יאמר זו התפילה, ולא שום פסוק אחר, מאותם שנהגו להזכיר אחר פיטום הקטורת, כמו ויאמר אליהם ישראל אביהם.

חזר ושנה זאת לאחר מכן [שם בדף קפ"ה], אשרי יושבי ביתך וכו' תנא דבי אליהו, אמר ר' אלעזר, וקדיש על ישראל. אבל מה שכתוב בסידורים, רבנו של עולם, גלוי וידוע לפני כסא כבודך שמדת הדין מתוחה וכו', אפילו בזמן מגיפה ח"ו, אין לאמרו כלל, ולא שאר פסוקים שנוהגים לומר בכאן בימי המגיפה ח"ו.

איזה פגם ראה האר"י בתפילה הזו? איזה דבר בה איננו טוב, שאין רצוי לאמרה?

חשבתי אולי, הוא לא רצה לומר את המלים, שמדת הדין מתוחה. אולי הוא לא רצה לפתוח פה לשטן. ואגב, אם כן, לדידן הדבר איננו

זה דבר. היו בה אלף, ויצאו ממנו ששה מתים בג' ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים וזקנים ששבתו ממלאכה, בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה וכו'.

שאלה מהקהל: מדוע לא נאמר היום, שתעצור?

תשובת מרן שליט"א: אף שעד עתה, מתו בעולם מעל עשרת אלפים אנשים, ובודאי הוא נחשב למגיפה. מ"מ בסביבתנו הדבר אינו כן. אמנם אינני יודע, לא ברור לי. מי שאומר שתעצור, אינו טועה. בכל זאת, מכיון שברוך ה', לא עלה מות בחלוננו, ולא בא בארמנותינו. דהיינו, כעת אנחנו כאן בארץ ישראל רחוקים, לכן נראה כי יש להיזהר שלא לפתוח פה לשטן. בינתיים עדיף לומר שתמנע. ואפילו שאנחנו יודעים שבעולם מתו מזה אלפי אנשים, עדיף להיזהר מבחינת לשוננו, שלא לפתוח לשטן.

בדרך אגב אעיר, כי אינני יודע מדוע מהרי"ץ כתב מקודם, באלו הכפרים. דבריו הולכים על הדבר, והוא מעיד כי לא נמצא דבר באלו הכפרים. הרי הוא היה בעיר צנעא, ומדוע הוא קורא לה 'כפרים'? במקומות רבים הוא כותב "בעירנו".

יכול להיות כי מכיון שבזמנו היהודים לא גרו בתוך העיר, אלא בשכונה בפני עצמם, לכן הוא אמר כפרים. הרי בכתובות ובגיטין ובשאר שטרות הם לא כתבו בסתמא. פה צנעא, כמו לפני גלות מוזע שהיו גרים בתוך העיר עצמה, אלא, קאע פיר אַלְעָזַב. כי הם היו על יד העיר, ולא בתוכה ממש. מכל מקום, עדיין הוקשה בעיני, מדוע לקרוא למקום זה כפר? משונה.

*

יש לדעת, לעורר ולדון, שהתפילה הזו שאנחנו אומרים בימים הללו, שנוסחה היא, רבון העולמים, באנו לחלות פניך, שתמנע המגיפה מעלינו, ולא תתן המשחית לבוא אל בתינו,

קשה, כי בנוסחתנו המלים הללו אינן כתובות, וישנן רק בנוסחאות הספרדים. מכל מקום הטעם הזה לא נראה, כי אם הפריע לאר"י ז"ל המלים הללו לבדן, שיורה לדלג עליהם.

מה לא טוב בתפילה הזו? מדוע לא לאמרה? כמה שחיפשתי, לא מצאתי מי שיסביר את דברי האר"י. למה האר"י אומר שלא לומר את התפילה הזו אפילו אם שוררת מגיפה ממש ח"ו?

אולי נאמר, שמא תפילה זו איננה מכוונת דייה עפ"י הסוד. אמנם אם כן, עדיין קשה, שיחברו תפילה אחרת. העניין מזכיר את החיד"א, שחיבר תפילות אחרות ממה שכתב בעל חמדת ימים. הרי בזמנו ערערו על הספר חמדת ימים, ועל מחברו, ותפסו והשיגו על התפילות שהוא חיבר, טענו שהוא כותב דברים שאינם מתאימים, ושהוא ממאמיני משיח השקר שבתאי צבי שר"י וכו', לכן החיד"א חיבר במקומן תפילות אחרות, המכוונות כהוגן עפ"י הסוד. גם כאן, אם זו הבעיא בתפילה הזו, מדוע האר"י או משאר גדולי המקובלים, לא חיברו נוסח תפילה אחר? שיצביע על תפילה או הנהגה אחרת מסויימת שיש לאמרה בזמן המגיפה?

אבל האמת שיש, אך דברים אחרים. לא אחרי פיתום הקטורת. למשל מובא בחמדת ימים ענייני ראש חודש פרק שני, סגולה נפלאה שנמצא במכתבי הקודש אשר במצרים, בשם הרב ז"ל – והכוונה להאר"י – לומר בפרט בזמן המגיפה עלינו לשבח עד ז'אין עוד ישר והפוך ו' פעמים, אנא בכח וכו', והעתיק זאת גם השתילי זיתים בהלכות ר"ח ריש סי' תכ"ב. אם כן אי משום הא לא איריא, כי היה להם דרכים אחרות של תפילות וסגולות לביטול המגיפה, כגון זו, ולא צריך דוקא את תחינת ריבון העולמים. הלכך אי משוא הא לחוד, לא איריא.

ישנו ספר שנקרא 'שלטי הגיבורים', שנתחבר על ידי מה"ר אברהם הרופא, ויתכן כי ממנו

המקור לתפילה הזו. ובכן, תראו את נוסחתו, ותיווכחו לראות שהוא מורחב יותר מהנוסח הנהוג בינינו.

וזה לשונו [במהדורא החדשה הוא בדף ת"פ], רבון כל העולמים, גלוי וידוע לפני כסא כבודך, שמדת הדין מתוחה עלינו בעוונותינו. ובאנו לחלות פניך שתעצור המגיפה מעלינו, ולא תתן המשחית לבוא אל בתינו. ורחם עלינו, ועל נשינו, ועל זקנינו, ועל טפינו, ועל עוללנו, ועל יונקינו, ועל כל ישראל עמך. לפ"ז מפרטים את כולם.

כנראה כדי שחס ושלום לא יהיה פתחון פה לשטן, להרוג את חלקם. מדברים בשפה ברורה, מזכירים בהדיא גם את הזקנים, הנשים, הילדים וכולם. בתפילה בעינין לשון מבורר, כידוע.

נמשיך הלאה, והסר דבר וחרב ומשחית ומגיפה, וכל צרה וצוקה וכו' פורעניות וכו'. קבל ברחמים וברצון את תפילתנו, כעניין שנא' תכון תפילתי וכו', וכמו שקיבלת קטורת הסמים. כאן הוא מביא את הפסוקים הבאים, ויאמר משה אל אהרן וגו'.

בדרך אגב, נלע"ד שיש לעורר כי עדיף לומר את הפסוקים הללו בניגון הטעמים. מהרי"ן [תכלאל עץ חיים שם] אומר זאת גם על הפסוקים הנאמרים בפיטום הקטורת. ויאמר יי אל-משה קח-לך סמים נטף וישחלת ותלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה: ועשית אתה קטרת ריח מעשה ריח ממלח טהור קדש: ושתקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לקם: וכן השאר אותו הדבר, גם לגבי הפסוקים הנאמרים בנוסח ה'ריבון', חשוב לאמרם עם הטעמים, כי אז הם פועלים יותר.

ויש לשים לב שתיבות המזבח, מזבח (הראשונה לגבי אהרן, והשנייה לגבי דוד, בפשטא אחת ומלרע, כנודע ממהרי"ן).

ומביא עוד, כי אח"כ יש לומר, יי צבאות וגו', שלוש פעמים כל פסוק. צריכים לשים לב לכך. חשוב. לומר בימים הללו כל פסוק מאלו, שלושה פעמים. ומוסיף עוד, ויאמר – את המזמור – אלהים יתנו, עד סופו.

שאלה מהקהל: האם לומר את שלושת הפסוקים המתחילים יי צבאות וגו' יחד ולחזור עליהם ג"פ, או כל פסוק בפני עצמו ג' פעמים?

תשובת מרן שליט"א: לכאורה אין קפידא, אבל לפי דיוק לשונו נראה לחזור כל פסוק בפני עצמו.

עתה אנחנו מבינים את התשובה, והיא פשוטה. האר"י לא אומר שלא להגיד בכלל את הסגולה הזו. אלא רק את נוסח הריבון' לא לומר, אבל את הפסוקים כן צריכים לומר.

מובן שהאר"י איננו מתנגד לאמירת תפילה בזמן מגיפה, שלא לומר בכלל את הפסוקים הללו, אלא רק את פסקת הריבון העולמים'. אותה לבדה, ובעיקר את ההתחלה. משום מה, מטעם שלא נודע לנו, ולא זכינו להבין, הוא סובר שיש להשמיט. מי שימצא איזה ביאור לכך, ויודיענו, ברוך יהיה.

לפי הלשון אין "צריך" לומר רבון העולמים, ובנגיד ומצווה הנז"ל, אפשר להבין שאם רוצה לומר אין קפידא גם לדעתו. אבל אין זה מוכרח, כי לפעמים סגנון זה מובנו שאסור [לדעתו], כידוע מבעלי הכללים ואכמ"ל.

בהסבר זה אנחנו מרוויחים מצד שני, להבין שאין סתירה בין האר"י למנהג תלמידו מהר"ח ויטאל. הרי מנהג מהר"ח לומר את הפסוקים דלעיל, מובא בשער הכוונות עצמו לפני כן במפורש [בדרושי תפילת השחר דרוש ג' דף י"ד ע"א], לומר את הפסוקים. רק את המלים הפותחות, רבון העולמים וכו', וכן עוד כמה מלים שהוסיפו בהמשך, אותם לבדם, לא נראה לאר"י ז"ל לאמרם.

נחזור לענייננו. הסתכלתי בספר נגיד ומצווה [קרבות, דף צ"ב], שכתב מהר"ר יעקב צמח, והוא מביא דברים הפוכים לכאורה ממה שכתוב בשער הכוונות הנז"ל. וזה לשונו, כל זמן שתאמר פיתום הקטורת, תאמר אחריו שלשה פסוקים. יי צבאות עמנו, אשרי אדם. וכן מנהג מורי ז"ל, בכל פעם שהיה אומר פיתום הקטורת. וגם ח"ו אם היה זמן מגיפה, היה אומר ריבון העולמים גלוי וידוע וכו'. ממש דברים סותרים לכאורה. כתוב כאן כי האר"י היה אומר את נוסח הריבון'. נמשיך בלשונו, ולא שום פסוק אחר שנוהגים, זולת אלו הנזכרים, רק שהיה אומר כל פסוק שלוש פעמים.

את הדברים דלעיל ראיתי בספר נגיד ומצווה, הן בדפוס חדש, והן בדפוס ישן.

עיינתי בדבר, והיגעתי למסקנא, כי קרוב הדבר בודאי שנפלה כאן טעות סופר. וצריך לומר גם כאן, 'לא' היה אומר. גם ההמשך מוכיח זאת, שכתוב, ולא שום פסוק. לפי הסגנון נראה שצריך להוסיף תיבת 'לא', אף שאפשר להתעקש, אולי כתובה כאן שיטה אחרת. מכל מקום, צריכים להודות על האמת, לא מסתבר כמו שנדפס, אלא לגרוס תיבת לא, וגם להתאים זאת על מה שכתוב בספר שער הכוונות.

אולם, תראו מצד שני מה שכתוב עוד בספר נגיד ומצווה שם, בשם מהר"ח ויטאל, שהיה אומר את נוסח ריבון העולמים. וא"כ הדבר צריך ביאור.

כך כתוב שם, בספר אחר מצאתי בשם מהר"ח זלה"ה. בזמן המגיפה יאמר, ויאמר משה אל אהרן, קח את המחתה, ותן עליה אש, מעל המזבח ושים קטרת. והולך מהרה, אל העדה וכפר עליהם, כי יצא הקצף, מלפני יי, החל הנגף וגו'. ויתן את הקטרת, וכפר על העם. ויעמד, בין המתים ובין החיים. ויעצר, המגפה. אחרי כן הוא מסביר את הכוונות, שמות קדושים, כיצד לכוון בהם עפ"י הסוד.

לכן, מי שנוהג בהנהגות האר"י, ידלגם ולא יאמרם. שהרי מצד שני, דעת האר"י ז"ל שלא לומר את הפיוט יגדל אלהים חי, שבכל הקהילות נוהגים לאמרו (ועי' מחזור אהלי יעקב לראש השנה מה שכתב להצדיק המנהג לומר פיוט יגדל, והעניין נידון בספרים רבים), וכן לא אמר בצאת שבת המזמורים תמניא אפי, ושיר המעלות. וכהנה וכהנה. לכן מה נפשך. מדובר פה על ענייני הנהגה. אבל הרווחנו כעת, כי עדיין האר"י בעד לומר את הפסוקים לבדם, וכך מובא גם בשער הכוונות, לכן אותם בודאי אפשר וטוב לומר, ואדרבה. גם הכוונות כתובות שם.

כמו כן, יש לומר את הפסוק, **וְיָצֵא אֶת עַמּוֹנוֹ**, הנאמר בכל יום בפיטום הקטורת, במשך שלוש פעמים.

ומצד שני, דוקא ראינו מקודם את דעת הגאון רע"א, שאומר להגיד את נוסח ה'ריבון'. וכן מוסרים בשם החתם סופר. וליתר דיוק, בקונטרס אבן סגולה לבעל עט סופר, מובא שנהגו לאמרו בפרשבורג בזמן החת"ס, כנז' בס' מקורי התפילה ח"א דף ש"ט הערה שמ"ז. נמצא שכך מקובל בכל תפוצות ישראל. אמנם, מי שהנהגותיו הם עפ"י האר"י, שינהג כדלעיל. מסתברא שהדבר שייך רק לאנשים בעלי השגה ומדרגות גבוהות, אשר לפי מדרגתם, לא מתאים להם לומר את המלים האלו, מפני שעפ"י הסוד ולפי פנימיות הדברים, ישנם דברים ולשונות שאינם מתאימים ולא מכוונים. אמנם גם הם, בודאי ראוי שיאמרו את הפסוקים בעצמם, והוא מנהג טוב ורצוי.

נמצא כי את הלשון בשער הכוונות שקראנו מקודם, יש להבין כעת בצורה אחרת. ולא שאר פסוקים שנוהגים לומר בכאן בזמן המגיפה, שמכך נראה כי הוא שולל לגמרי את האמירה, ואפילו את הפסוקים, יש להידחק קצת בלשון. אין ברירה. אחרת, מה נפשך, הוא סותר את עצמו. האר"י מתכוון לומר כי עכ"פ בזמן המגיפה, אפשר לומר את הפסוקים. אבל

בזמנים אחרים, שאינם מגיפה, אז אין לומר אפילו את הפסוקים.

ובמלים אחרות, בזמנים רגילים, אין לומר שום דבר, גם לא את הפסוקים. להתפלל כרגיל. אבל בזמן המגיפה, אז אפשר לומר רק את הפסוקים. וגם אז, לא לומר את נוסח ה'ריבון'. אותו, אין לומר בשום זמן.

כך צריכים לסדר ולהסביר את המלים, שבימים רגילים, הוא סובר שלא לאמרם.

שאלה מהקהל: בתפילת מנחה, פיטום הקטורת מסתיים במלים, והקטיר והשתחוה ויצא. האם גם שם אפשר להוסיף?

תשובת מרן שליט"א: נכון שאז מקצרים. אבל אם רוצים להוסיף שם, את התפילה והפסוקים לעצירת המגיפה, הדבר אפשרי. אדרבה, זה טוב. גם אם לא מוסיפים את ההמשך, תניא ר' נתן אומר וכו'.

הסבר כי המגיפות שרשם הוא שילוב של נזק רוחני וגשמי גם יחד. ובעניין מרה שחורה.

צריכים להסביר את עניין המגפות, כיצד הן פועלות? כמו דבר טבעי, או רוחני?

נקדים סיפור שכתוב בספר חסד ואמת ולה"ר חיים חורי, במבוא, שם הוא מספר על צדיק בעיר גרבא, שנקרא רבי רחמים חורי זצ"ל. מפורסם שהוא ראה מלאכים בהקיץ. הסיפור ממש מפליא, והוא נוגע למגיפה אחת שהתחוללה בחייו.

כך כתוב שם, מסורת היא בידינו, כי בימי הרה"ג חסידא קדישא וכו', רבי רחמים חורי, הרב המחבר שערי רחמים וכו', היה הוא ז"ל הדרשן, ובכלל דורש על כל נוסע לבית מועד לכל חי. ובימים ההם, לקתה העיר במכת הדבר רח"ל. ורבים מאחינו קיבצו כלכלת אנשי ביתם, ויסגרו את חצריהם ואת טירותם בעדם,

וימהרו האנשים ויוציאו מתחת ידם את פינקסיהם, ויושיטו לו. הרב ז"ל הביט כה וכה, וירא והנה שם כתוב ראש העיר אז וכו'. ויפלא לאמר, הנה האיש הנוכחי חילק לעניי העיר בשבוע זה, כך וכך פְּרָי שְׁעוּרִים. מדוע הוא צריך למות? הוא חילק לאנשים מסכנים השבוע צדקה, שעורים. במקום חטים, הם אכלו שעורים. הוא לא צריך למות. ויענו אותו המלאכים, כי הרשות והרשיון נתונים המה לך, להעביר הקולמוס על כל איש ואשה הנראה לך, להצילם ממות. המלאכים אמרו לו, אתה יודע מה? כל מי שאתה מכיר בו שהוא צדיק, תסירנו מהרשימה...

ויעביר הקולמוס על שם ראש העיר הנז', ועל איזה יחידי סגולה הנראה לו אז ללמד עליהם זכות. כולם נשארו בחיים. ממש הפלא ופלא. הוא ידע כי ההוא צדיק, והשני בסדר, וכן הלאה. וַיָּשָׁב לָהֶם אֶת פִּינְקְסִיָּהֶם, וילכו. ומני אז שב הרב ז"ל למנהגו הק', לדרוש על כל המתים, ולהוכיח את הרבים בשער, בלתי כל פחד ואימה. ע"כ שמעתי מאבי מורי יצ"ו, מזה זמן רב וכו'.

טוב ויפה. אבל צריכים להבין, האם המחלה מדבקות, או שלא. כנראה לכאורה, ישנן שתי סוגי מגפות. יכולות להיות כאלו מחלות מדבקת טבעיות, וישנן מחלות שעוברות על ידי המלאכים.

כתוב בספר שמואל [ב' פרק כ"ד, י"ג], כי דוד המלך ספר את עם ישראל. הוא התחרט על כך, כי כאשר סופרים את עם ישראל, יכולה לפרוץ בהם מגיפה, כמו שכתוב שמות ל' י"ב] לגבי השקלים, וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם נֶגֶף בְּפָקֶד אֹתָם. דוד המלך עבר על כך, הכריח את יואב למנות את ישראל. מובא בנביא שם, כי הקב"ה שלח אליו את גד הנביא ואמר לו כי עליו לבחור איזה נזק יבוא לעם ישראל. וַיָּבֹא גֹד אֶל דָּוִד, וַיֹּאמֶר לוֹ, הִתְבּוֹא לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים רָעָב בְּאֶרֶץ. אִם שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, נֶסֶף לִפְנֵי צָרֶיךָ

ובעד כל הנלוו אליהם. לא יצאו. אך הרה"ק לא שת לזה לב, ועם כי מחלה מדבקת היא, היה הרב ז"ל שם נפשו בכפו, ודורש על על הנפטרים ברוב קהל ועדה, על ערש המטה ברחוב ובבית הכנסת. ויוכיח במישור את כל הק"ק. את מי שהיה בא. ויערוך לפניהם את כל אשר ידוש האדם יום יום בעקביו בלי תשומת לב. עורר בהספדיו את האנשים לדברים שהם צריכים לתקן. ובמתק לשונו הק', היה מעורר כל החוטאים לשוב אל השם.

כל זה היה בשלב ראשון. ואך כאשר התפשטה המחלה למאד, ורבים, וכן שלמים מאחינו, אז סגרו את דלתי ביתם, גם הוא ז"ל התעורר לקבץ כלכלת ביתו יום יום, עדי השלים כל צרכיו, ויסגור הבית בעדו ובעד ביתו. גם הוא סגר את עצמו בביתו. דהיינו, בשלב הראשון, הוא המשיך לדרוש בהספד. אבל אחרי כן, כאשר הדבר התגבר, הוא נשאר בבית ולא יצא להספיד.

כך הם ממשיכים ומספרים, הרב ז"ל היה יושב על התורה ועל העבודה בתוך ביתו. יושב בבית ולומד. וישא עיניו וירא בהקיץ, והנה שני אנשים נצבים עליו. ואחרי תתם לו שלום, שאלוהו לאמר, מדוע אינך דורש עוד על המתים, ומוכיח את העם בשער, כאשר נהגת עד כה? מדוע אינך מספיד? עד היום היית דורש, ומוכיח את העם? אומר דברי מוסר ותוכחה. מה נשתנה?

ויאמר אליהם, הלא ידעתם כי התפשטה המחלה למאד, ורבים מאחינו סגורים, אין יוצא ואין בא. ויאמרו לו האנשים ההמה, שמע נא ודע לך, כי בטוח אתה וכל בני ביתך, מזה אל תירא ואל תחת. במלים אחרות, כך המגיפה לא תפגע. לא יזיק לך. וזה לך האות, כי הפינקסים אשר נמסרו לנו מן השמים להכות את השמות הנזכרים במו, אין כל זכרון בהם, לא לך, ולא לכל אנשי ביתך. יש לנו רשימות של כל הצריכים למות, ואתה ובני ביתך, אינם ברשימה. ממש מבהיל.

והוא רדף. ואם היות, שלשת ימים דבר בארץ. עתה דע וראה, מה אשיב שלחי דבר.

אומר על כך המלבי"ם בזה"ל, וכן הדבר לא יהיה טבעי רק ע"י שליח השגחני, שיראו כולם מלאך וחרב שלופה בידו. זהו מה שכתוב אחרי כן, וישלח ידו המלאך ירושלם לשחתה. וינחם יי אל הרעה, ויאמר למלאך המשחית בעם רב, עתה הרף ידך. ומלאך יי ה' עם גרן הארונה היבסי. דוד המלך נבעת לראות את המלאך. אבל כאשר המלאך הגיע לירושלם, הקב"ה אמר לו, די. רב, עתה הרף ידך.

משמע מדבריו כי ישנן שתי סוגי מגיפות. יתכן דבר המגיע על ידי מלאך, כמו שמגדיר זאת המלבי"ם ואומר, על ידי שליח השגחני. אז הדבר נעשה על ידי השגחה פרטית, ואינו טבעי. ויתכן דבר שהוא טבעי.

לפניו, רבינו יצחק אברבנאל כאן מאריך על הנושא, [הרב שליט"א הביא דבריו בדילוגים, ולשלמות העניין העתקתי הכל. העורך], וכתב בזה"ל, ורלב"ג כתב שהמלאך הזה היה נביא, ולזה נראה אל דוד בהקיק, והוא נקרא משחית, על דרך [בראשית יט, טז], 'כי משחיתים אנחנו את המקום', להיותו מביא את הדבר שם במלאכות ה'. אומר האברבנאל על כך, אבל כל זה בדאי ודמיון כוזב, נטה אליו החכם הזה, להמשיכו אחרי הקדמותיו שהמלאך אי אפשר שיורגש בחושים. וכבר כתבתי שזה אמת במהותו הרוחני, אבל אינו מהבטל (כמו שהסכימו עליו התורניים) שבדרך נס נראה באויר דמות מלאך וחרב בידו סמוך לגורן ארונה. הרלב"ג היה בטוח כי מדובר על נביא, משום שבהקדמותיו הוא מבין שאי אפשר לראות מלאך. אבל זה אינו, כי מדובר אכן על מלאך. כדי שיראהו דוד ויתפלל אליו ויעתר האלהים לארץ, ותעצר המגיפה, ויהיה סימן לדוד כי הוא יהיה מקום התפילה והסליחה, ושם יבנה הבית המקודש. ולזה אמר בדברי הימים, שהיה המלאך עומד בין שמים ובין הארץ.

ובמדרש (שם) אמרו בשעה שראה דוד את המלאך, נצטנן דמו מיראתו, שנאמר זיכסוהו בבגדים ולא יחס לו. ואפשר לפרש הענין הזה, והמלאך הנזכר הנה, שהוא המגיפה עצמה, ושהיא היתה משחתת בעם. וכמו שכתבתי, החלאים והרעות כולם, להיותם שלוחי ההשגחה, ייקראו מלאכים. כי כל שליח וגם כל רוח יקרא מלאך, כמו שאמר [תהלים ק"ד], 'עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לוחט'. זו שיטה מסויימת, ישנם שמבינים כך, הרמב"ם וסייעתו, כי כל שלוחי המקום, גם הרוחות וגם המגפות, כולם נקראים מלאכים.

ממשיך האברבנאל ואומר, ועל זה אמר בדרך ההמשל, זישלח ידו המלאך ירושלם לשחתה, כלומר שהיתה המגיפה מתפשטת והולכת מעיר אל עיר דרך ירושלם, כמו שתדבק הדבר מעיר אל עיר. ולפי שניחם השם על הרעה ועצר המגיפה, אמר שציוה למלאך המשחית, 'הרף ידי'. רומז להיעצר הדבר וכו'.

ולזה אמר בדברי הימים, שהיה המלאך חרבו שלופה בידו, נטויה על ירושלם, לרמוז שהיתה ירושלם מוכנת להתדבק בה המגיפה. ולהיותה רבתי עם, היתה בהכנה רבה לקבל ההיזק הדיכריי. וזהו החרב הנטויה על ירושלם. וכן אמרו, שהיה 'עומד בין הארץ ובין השמים', נאמר על היות הדבר מסובב מפועל ועונש אלהי הנרמז באמרו שמים, ומחטאת ישראל והכנתם לקבל העונש, והוא אמרו ובין הארץ.

ואמנם אמרו זיאמר דוד אל ה', בראותו את המלאך המכה, אין ראוי שיפורש שהיה זה אחרי שאמר הקדוש ברוך הוא למלאך הרף ידיך. אבל אחרי שזכר הכתוב הענין כמו שקרה, הודיע עוד צדקת דוד וחסידותו, שקודם זה, בראותו המלאך המשחית מכה בעם, רוצה לומר שראה המות הולכת בין העם, וראה המתים במגיפה (והוא משל המלאך שזכר) נבעת (כמו שאמר בדברי הימים) מפני המלאך.

ביחד. ואמנם, קשה לנו להבין זאת, כי בעוונותינו הרבים אין לנו עיניים ראויות, אבל הרואה יראה בספר שער הכוונות, שם מפורש כך.

וזה לשונו שם [דפים י"ג וי"ד הנז"ל], הענין הוא, כי אותם הקליפות שיש באותם בירורים כנוז, הם המכים ונוגפים לאדם בזמן המגיפה.

מהר"ח ויטאל מסביר שם את אופן התיקון לפני כן, ומציין כי אחד מסגולות המועילות למגיפה, להחזיר בני אדם בתשובה, כי בזה מכניעים את הקליפה. הוא מוסיף להסביר דברים גבוהים, שהכל נגרם מהעבירות וכו'. וזה לשונו, התיקון השני הוא להחזיר לבני אדם בתשובה, כי בזה מכניע הקליפה. עוד יחוד אחר אמר לי מורי ז"ל לזמן המגיפה בר מינן, וזה עניינו, כבר הודעתך כי כל הנשמות של בני אדם, הם ממה שמתברר מן ז' מלכי אדום וכו'. וכאשר בתוך הבירורים יש קצת פסולת שלא הוברר, זה הפסולת נעשה ארס וסם המות, הממית לאדם בזמן המגיפה, והוא סוד פסוק [דברים כ"ח כ"א] יִדְבֹק יְיָ בְּךָ אֶת הַדָּבָר. [מרן שליט"א מכנה ואומר, בן].

וכאמור, מהר"ח מסביר זאת ואומר כך, והענין הוא, כי אותם הקליפות שיש באותם בירורים כנוז, הם המכים ונוגפים לאדם בזמן המגיפה. ואחר שהכו אותו, אינם נפרדים ממנו, ותמיד דבוקים עמו, ומקיפין אותו מכל סביבותיו, שיעור כמה אמות. ולא עוד, אלא אפילו באותה השכונה שעומד שם המוכה, או אפילו איזה כלי ומלבוש שלו, צריך להתרחק ממנו. וכל ההולך ומתדבק שם, הוא מתדבק באותם הקליפות הנזכרות, ויכול להינזק.

אל לנו לחשוב כי זהו וירוס גרידא, אלא דע לך, כי יש לו גם "שכן". את השכן הזה, לא רואים בעיניים, והוא קליפה טמאה. ואפשר להינזק ממנה. מסתבר דהיינו הך, כלומר זהו מקור היניקה והחייות של הוירוס.

והיה זה, לפי שהדברים המפחידים יפחידו בראותם, יותר ממה שיפחידו מפי השמועה. ולזה עם היות שדוד חם לבו בקרבו, ויצר לו, כשמעו דברי הנביא, הנה יותר ויותר נבעת בראותו האנשים אשר סביבו משרתיו עושי דברו, נגפים ונופלים ארצה, מתים בפתע פתאום, כי זו היתה ההפחדה העצומה. המוות שלהם היה קצר מאוד. בן רגע.

ובהיותו רואה המות קרוב אליו, אז התפלל אל האלהים, 'אנכי חטאתי ואנכי העויתי, ואלה הצאן מה עשו'. רוצה לומר הנה הייתי אני הסבה במגיפה הזאת, במה שצויתי למנות העם. ואין ראוי שיקבלו הם העונש הראוי אלי. זוהי שיטת האברבנאל, וכך הוא לומד את הסוגיא.

בספר מעם לועז [שמואל ב' שם, דף שי"א], מביא את המדרש על מה שאירע בזמנם, ומוסיף לכך ביאור אח"כ, וכמקור [באות ס"ג] הוא מציין לספר בשם מוסר הנביאים. וזה לשונו, ויתן י"י דבר בישראל. באותה שעה, נשא דוד את עיניו, וראה עוונותיהם של ישראל, גדולים ועומדים מן הארץ ועד לרקיע. באותה שעה, ירד מלאך מן השמים, והרג את גד החוזה, ואת ארבעת בניו של דוד, והזקנים שהיו עמו. וכיון שראה את חרבו, רתת, ושוב לא היה בו כח, שנאמר 'זהמלך דוד זקן בא בימים וגו'. פסוק זה שבתחילת ספר מלכים, נאמר בעיקבות אותו הדבר. שאעפ"י שדוד נענש וכו'. וכיון שהיה זה עת זעם (עידנא דרתחא), נענשו גם על עבירות שאין חייבים עליהם בזמנים אחרים.

בכל זאת חושבני, כי צריכים לדעת דבר חשוב. כמובן, צריכים להיזהר ולמנוע ככל האפשר מלהתקרב ומלהסתכן. וחמירא סכנתא מאיסורא. בכל זאת עלינו לדעת כי אין שום דבר בלי השגחה פרטית. ישנו שילוב של דברים רוחניים, ביחד עם מחלות טבעיות. דהיינו, וירוס או חיידק ושכמותם, אינם דברים טבעיים לגמרי, אלא הם שילוב רוחני וגשמי

מסביר מהר"ח ויטאל בזה"ל, וזהו טעם שבשאר החללים והמכות שבפרשת כי תבוא, לא כתיב בהו ידבק, כמו בענין הדבר והמגיפה. לפי שבשאר החללים, אין הקליפות ההם מתדבקים שם. משא"כ במכת הדבר והמגיפה, שהיא מבחינת קליפות הבירורים הנזכרים, הם דבוקים בו ובמלבושיו ובשכונתו ובכל כליו.

בהמשך הוא מוסיף בזה"ל, והענין הוא, כי סוד הדבר הוא, כי גם אחת מסבות מכת הדבר הוא נמשך מזה כי כאשר ארבעה היות דע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, אינם מאירים, אז מסתלקים אותיותיהם הפשוטות, ונשארים המלואים שלהם לבד, שהם מ"ז ל"ז י"ט כ"ו, סך ארבעתן קכ"ח. ועם כללות ארבעתן קל"ב, וכללות כולם קל"ג, כמנין שם נג"ף, כי לסיבת הסתלקות הנז' מן המלואים, בא נגף בעולם.

בשביל להבין כיצד מסבירים זאת, הקשיבו לדבר מעניין שכתב בספר שושן סודות ודף נ"ה, שנתחבר מתלמידי הרמב"ן. אמנם אנחנו מדברים על מלאכי החבלה, והוא מדבר על השדים, אבל נראה שיש ללמוד ולהקיש זה מזה. וזה לשונו, סוד השדים. דע כי הסכמת הישמעאלים והיונים, כל שכן לאומה הישראלית, מודים במציאותם, חוץ מן הפילוסופים. הם לא מאמינים, אלא רק במה שהם רואים. ואין ספק כי הם מורכבים מאויר ואש. וכבר ידעת מאמר רז"ל [במס' מגילה], שיש בהן ג' דברים כבני אדם. אוכלים ושותים ופרים ורבים ומתים. וג' כמלאכי השרת, רואים ואינם נראים, יודעים העתידות, וטסים מסוף העולם ועד סופו.

ואל יטעון הפילוסופים בדבריהם. כי בלי ספק הם נמצאים. והם יראים מהשי"ת, וכדאיתא במגילה ודף ג', גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה. והם חיים אורך ימים, עד שמיום שנברא העולם, עד היום הזה, לא עברו ממלכים שלהם, כי אם שלושה. והם אשמדאי. הוא היה בזמן חז"ל. והנדר ובילאד. ובלאד,

עודנו חי וקיים. ושרי בזהו ושרי כוס ושרי כך יוכיחו, כי הם באים ומודיעים עתידות.

לכן סמוך על דברי רז"ל, וסוד מפחד הפילוסופים האומרים כי השגיון הבאה לאנשים, היא ממרה שחורה, ולא מן השדים. כאשר הם רואים אנשים המשתבשים ומשתגעים, טוענים הפילוסופים כי הדבר מגיע להם ממרה שחורה. הם חושבים, כי להיותם עצובים ומדוכאים, לכן הם גם השתגעו, עד שיצאו מדעתם, ועושים שטיות. אומר בעל שושן סודות על כך, אל תאמין. השיגיון הזה הוא מן השדים.

ובכל זאת הוא מוסיף ואומר, כי הפילוסופים צודקים במחצה מדבריהם. אבל עתה תשמעו טוב, כיצד הוא משלב את שני הדברים. וזה לשונו, אנחנו מודים להם בחצי טעותם. שהגורם להיראות באיש ההוא המרה שחורה, היא פגיעת השדים, שהטילו בו הארס. דהיינו, האמת היא כי הוא נפגע מן השדים. אבל בכל זאת הוא משלב ואומר, כי הם הולידו בו המרה שחורה. ודע זה היטב. ישנו שילוב בין המרה שחורה, לבין השדים. הכל הולך ביחד.

נסביר זאת בס"ד. מצד אחד, ישנם דברים ארסיים. אבל מאידך גיסא, יש לדעת "היטב", שהמרה השחורה מגיעה מאת השדים. כך אומר השושן סודות כלפי המרה שחורה. ולענייננו, לגבי המגיפות והדבר, הוא מגיע בשילוב מלאכים, וגם על ידי וירוסים.

זכורני שבמקום אחר מן הספר שושן סודות, או בספר אחר, כתוב דבר דומה, ששדים מעבירים את ממקומו, לחלון של אותו אדם, כדי שינזק מזה.

הרעיון דלעיל הוא נפלא, מתיישב על הדעת, ועונה על שאלות רבות. יש כאן שיתוף שני גורמים, רוחני וגשמי. ויש לצרף ולקשר לנדון דידן את דברי מהר"ז הרופא במדרש החפץ, שהבאנו בשיעור הקודם.

אמנם לפני כן, רצוני להוציא מלבם של כמה, שמביאים כל מיני מאמרי חז"ל, שהם אינם קשורים לזמננו.

בספר אוצר המדרשים [עמ' 390], מובא ענייני אותות המשיח. ושם כתוב כך, האות השני. מביא הקדוש ברוך הוא חוס בעולם, גדול מחמתה של חמה, עם שחפת וקדחת. ורבים חלאים רעים ודבר ומגיפה, וממיתים מאומות העולם אלף אלפים בכל יום. האם אתם שומעים מה שכתוב פה? אלף אלפים בכל יום... מליון. וכל רשעים שבישראל מתים, עד שיבכו אומות העולם, ויצעקו אוי לנו אנה נלך ואנה נברח, וחופרים כל אחד קברו בחייו, ושואלים את נפשם למות.

אמנם, אפילו שכך אומר המדרש, ברם אי אפשר לתלוש אותו מאמצע, ולומר כי זהו מה שקורה כיום. כי לפני כן צריך לחול האות הראשון המובא שם, שהוא עוד לא התקיים, וא"כ אינו קשור לזמננו. והרי האות הראשון המובא לפני כן, הוא לגבי שלושת המלכים. וכך אומר המדרש, האות הראשון, עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד שלשה מלכים וכופרים בדעתם, ומשקרים ומראים עצמם לבני אדם שהם עובדים להקב"ה ואינם עובדים, ומתעים ומבלבלים כל הבריות, וכופרים אומות העולם בדיניהם וכו'. אח"כ מובא שם האות השלישי, הקדוש ברוך הוא מוריד טל של דם וכו'.

את כל המופתים מסביב, אנחנו עוד לא רואים. מי שמצטט רק את השורות הללו, של האות השני, הרי הוא יכול גם לומר כי התורה מצווה אותנו ואומרת, וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם... לפני כל דבר שמביאים, צריכים לראות גם מה כתוב לפני כן, ואחרי כן. בהיות ועוד לא מתקיימים שאר הדברים, ובעיקר האות הראשון, שמע מינה, והוא לא נוגע לזמננו.

לכן הדבר הראשון החשוב, שנתעורר לתקן את מעשינו. יהי רצון שזכות השמירה, תגין בעדנו. ובפרט זכות ולימוד התורה. ואעפ"י שלימוד התורה פחת קצת, ובטלו קולות הלימוד בעוה"ר מבתי מדרשות, אבל ברוך ה', אפשר ללמוד בבתים דרך מכשירים. אפשר גם ללמוד לבד. יכול להיות שההיפך הוא הנכון, כי כיום בלימוד התורה יש פחות הפרעות. אלא אם כן, יכול להיות שהוא מפריע לעצמו. אבל צריך לדעת, כי אם לא נלמד את הלכה, אזי ח"ו יכול לקרות מה שאמר הרמב"ם, שהבאנו את דבריו לעיל.

ימות המשיח, דברי המכתב מאליהו, וקורות אחרית הימים.

כיון שאני רוצה לסיים, וחפצי לגמור בדבר טוב, נזכיר את מה שאמרנו בשיעור שעבר, על הפסוק [ויקרא כ"ז מ"ג], וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֹנֵם יַעֲזֹן וּבִיעֵזָר וגו'. הבאנו מדברי מדרש אור האפילה, כי מלכות הרביעית תימשך עד תש"פ. ואת דעות האומרים, כי יתכן שהכוונה בעצם היא לשנתנו זאת, היא שנת ה'תש"פ, והיא שנת הגאולה.

הוספנו להביא מאמרי חז"ל נוספים, האומרים כי יבוא דבר גדול על אומות העולם. ומי יודע אם הדבר לא פגע דוקא במדינת איטליה, כי היא מקום משכנה של מלכות רומי. שרשם הוא משם, וממנה מתחילה כל מלכות אדום. אותו הדבר לגבי מדינת ספרד. בהיסטוריית עמנו ידוע כי הם עשו צרות רבות ליהודים. האינקביזיציה. ונצטרפו יחד עם גם הישמעאלים, מאירן.

הערה מהקהל: המכתב מאליהו מזכיר את איטליה, ומדינת אדום, שהם יפלו לפני בוא המשיח.

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. לכן הבאתי את הספר מכתב מאליהו כאן, ממנו נקרא עוד מעט.

אבל מה שכן מתקיים לעיננו, הוא מה שנו בתוספתא מסכת תענית ובשהש"ר שהבאנו בס"ד בשיעור הקודם, ומה שאותו השואל הזכיר מקודם, את מה שכתוב בספר מכתב מאליהו [חלק ג' עמודים 204 – 205], והוא מתקשר גם כן אל מה שאמרנו מקודם. הרי רמזנו מקודם בקיצור, כי בימות המשיח, לבד ממלכות אדום שתיפגע, גם מלכות ישמעאל תיפגע יחד עמה, ואמרנו כי יתכן שאלו הם האירנים, הישמעאלים, שהם מקבלים את המכות הקשות ביותר. ומי יודע? כל דברינו הם השערות גרידא, כי בעוונותינו הרבים, אין לנו יכולת לדעת דברים ברורים.

אומר הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר שם בזה"ל, על מאמר חז"ל ויקרא רבה שמיני, פרשה י"ג, "זאת החזיר, זו אדום. והוא גרה לא יגר, שאינה גוררת מלכות אחריה. ולמה נקרא שמה חזיר, שמחזרת עטרה לבעליה, הדא הוא דכתיב [עובדיה פרק א, כא], וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָרָא צִיּוֹן, לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עֲשׂוֹ, וְהָיְתָה לִי הַמְּלוּכָה.

מלכות אדום, אינה גוררת מלכות אחרת. מאחר וכח שליטתה הוא עד סוף הנהגת העולם הזה, עד ימות המשיח וכו'. ומחזרת עטרה לבעליה, כלומר, מלכות משיח, צומחת ומתגלה מתוך מלכות אדום. שעל ידי חרבנה של מלכות אדום, עולה ומתגלה מלכות שמים, וזהו היתה לי"י המלוכה. חרבנה של אדום, יבוא רק על ידי חורבן העולם הזה. כאשר מביא הקב"ה את העולם למצב, שיסודות חיי העולם הזה יתמוטטו, השלווה תתערער, חיי הפרט יהפכו לחיי דאגה, פחד וייסורים, וכל העולם כולו יעמוד תחת אימת הרס וחרבן.

אפשר לראות זאת בעיננו, כי כל האסונות שבאים לעולם, הגויים לא מייחסים אותם לבורא עולם. כולם זוכרים את הצונאמי שהיה לפני כמה שנים, ואף אחד מהם לא אמר שהיו צריכים לתקן את הרשעים שם, שהם טמאים, ולכן באו עליהם גלי הים – מבול – ושטפו

אותם. אינני יודע אם מישוהו התעורר. אבל לפחות, אם הם לא מתעוררים, שאנחנו נתעורר. הרי אנחנו מצפים לביאת המשיח. אם הם לא ילמדו את הלקח, אנחנו לא יודעים עד היכן יגיע ענשו של ה'. איננו יודעים חשבונות שמים.

נמשיך בדברי המכתב מאליהו שכתב בזה"ל, אז יתגלה לעין כל, שהתרברבותו של האדם וגאוותו על התקדמותו בכיבוש הבריאה, כביכול, מביאים רק לאבדון. אז יכירו את ההעדר וההפסד שבחיי העולם הזה, כשהם מרוקנים מכל תוכן רוחני, המובילים רק לכליה ואבדון. כשיתייאש האדם מלהשיג רצונותיו ותאוותיו, אז יתגלה אורו של משיח, ויעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו". ותיראה ירידתה וחרבנה של מלכות אדום לעין כל.

כך הורנו חז"ל (סנהדרין דף צ"ח ע"א), משיח יתיב אפיתחא דרומי. יודעים כי רומי הוא איטליה. אמנם דעת מהר"ם אלשיך בפירושו שושנת העמקים על שה"ש [ז' ו'] אין הכוונה כאן לרומי בירת איטליה, אלא היה בארץ ישראל בגליל עיר בשם רומי, ושם ישב גם הקיסר לעתים. ובסדר הדורות ע' ר' יוסי בן קיסמא, דף ק"ז ק"ח, האריך לחזק את דבריו, וע"ע שערי נחמה במילואים סימן ה' דף שכ"ד אותיות ט"ז י"ז, ואור ישראל מאנסי קובץ נ"ד מדף רכ"ט.

שמקום התגלותו של משיח, הוא במקום ההעדר של אדום. בסופה. כי רק על ידי השגת ביטול ואפסות העולם הזה, מסוגלים בני אדם להתרומם ולראות במבט רוחני, ותתבטל מלכות אדום, ואז יתגלה אורו של משיח.

מי יכול לדעת? אולי כל המתים שם כולם, הם גלגולי נשמות שהיו שם בעבר.

יהי רצון, ויעלו מושיעים בְּהָרָא צִיּוֹן, לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עֲשׂוֹ, וְהָיְתָה לִי הַמְּלוּכָה.

תשובת מרן שליט"א: דבר ראשון, אי אפשר לדעת. הרמב"ם [סוף הלכות מלכים] כתב כך, כל אלו הדברים וכיוצא בהם, לא ידע אדם איך יהיו, עד שיהיו. אבל לפי מה שאמור להיות, המשיח צריך לבנות בית המקדש. חוץ מזה, לפני כן צריכים להיות מלחמות, והדבר כלל איננו פשוט. מלחמת גוג ומגוג, שלכאורה היא גם צריכה להתרחש. גם המשיח צריך לתקן את כל עם ישראל, ולהשיב אותם שילכו בדרך ה'. כך שלא מוכרח שתכף ומיד, למחרת, הוא יבנה את בית המקדש. ואעפ"י שבגמרא במסכת עירובין [דף מ"ג] ובמסכת ראש השנה [דף יא. ודף ל.] ובמסכת סופרים, לגבי ביאת אליהו הנביא והמשיח, יש לדון אולי משמעות כזו, אבל קשה לומר בסוגיא זו דברים חתוכים. ועי' מ"ש בס"ד בתשו' עולת יצחק ח"ג סי' קנ"ה אות ה' ד"ה אמנם.

שאלה מהקהל: האם אחרי שהמשיח יעשה מה שיעשה, רק אחרי כן אנחנו צריכים לברך את הברכות של ביאת המשיח, כגון את ברכת חכם הרזים?

תשובת מרן שליט"א: אכן כן. בתחילה צריכים להיות בטוחים שהוא המשיח, ורק אחרי כן נברך את הברכות הללו. לכן, רק אחרי שיתקיימו במשיח כל הייעודים, שיבנה את בית המקדש, וקיבץ את נדחי ישראל וכו', אין הכי נמי. אבל בשלב הראשון, אפילו שהוא עושה דברים מיוחדים, עדיין הוא אינו אלא "בחזקת" משיח, כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות מלכים. כל עוד הוא רק בחזקת משיח, אי אפשר לברך את הברכות, עד שיהיה דבר ברור.

השם ב"ה יזכנו במהרה בימינו, אמן. העיקר הוא שנתקן את עצמנו בכל מצב ובכל עניין. את זה הקב"ה מצפה מאתנו, ובזה יש להתחזק. צריכים להישמר לא להיות עקומים. ישראל, הוא מלשון ישר. ישורון. עלינו ללכת ביושר. ויגלה כבוד מלכותו עלינו מהרה, אכ"ר.

כך גם סיימנו בשיעור שעבר, בניסן נגאלו, ובניסן עתידים להיגאל. השם ב"ה יזכנו, ואם אנחנו קרובים לגאולה, ודאי טוב. ובכל מקרה, צריכים להתעורר. בין אם אנחנו ממש לפני בוא המשיח, ובין אם לא, אנחנו צריכים לשוב בתשובה. בכל מקרה, אנחנו צריכים לחשוב מה י"י אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה וגו'. והדבר החשוב ביותר כעת, הוא לתקן את עצמנו, שנהיה ראויים לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו, אכ"ר. הרי המשיח יכול לבוא בכל יום, ואנחנו מחכים לו כל הזמן, כמו שכתוב, **לִישׁוּעָתְךָ קוִי־יִי**.

אבינו מלכנו **הרם קרן** ישראל עמך, והרם קרן משיחך. תתבטל הקורונה, ובישועתך תרום ותגביה קרננו.

אין לבטל את התרגום בשבתות אלו

שאלה מהקהל: האם אפשר לבטל את התרגום בשבתות קודש כאלו?

תשובת מרן שליט"א: אף ששמעתי שמועה כזו, אבל התפלאתי לעצם השאלה. מה גרע התרגום לדידך, משאר התפילה. הרי אנחנו תופסים כד' הגאונים שהתרגום הוא חובה, מתקנת חז"ל, ואי אפשר לבטלו. ואם מחמת הלחץ וקוצר הזמן, ח"ו שלא ייארע, אפשר לדלג על מי שבירך וכדומה, ואפילו על קריאת הפרק במנורת המאור. אינני יודע מה יהיה שבת הבאה. אבל לעת עתה אם ישנן חששות כבדים כל כך, יכולים לקצר כאמור, אבל על התרגום אי אפשר לוותר. כשם שקריאת התורה היא חובה, כן הדין בתרגום.

נסכם, אי אפשר לוותר על התרגום, [זולת בדלית ברירה, כי אין התרגום מעכב אף לדידך, שכך מפורש בירושל' מגילה, אף שאין התרגום מעכב, טעה מחזירין אותו], אך אפשר לדלג על שאר דברים שאינם הכרחיים.

שאלה מהקהל: האם מיד כשיבוא המשיח, יבנה בית המקדש, או שבית המקדש בשלב אחר?

רבון העולמים, באנו לחלות פניך, שתמנע
 המגיפה מעלינו, ולא תיתן המשחית לבא אל
 ביתנו. ורחם עלינו ועל טפינו ועל עוללינו ועל כל
 ישראל עמך. וקבל תפלתנו כמו שקבלת קטרת
 הסמים שהקטיר לפניך אהרן הכהן כאשר החל
 הנגף בעם, שנאמר ויאמר משה אל אהרן קח את
 המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת
 והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף
 מלפני יהוה החל הנגף. ויקח אהרן כאשר דבר
 משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם
 ויתן את הקטרת וכפר על העם. ויעמד בין
 המתים ובין החיים ותעצר המגפה. וכן דוד,
 שנאמר ויבן שם דוד מזבח ליהוה ויעל עלות
 ושלמים ויעתר יהוה לארץ ותעצר המגפה מעל
 ישראל. כי אתה אבינו. ולך תלויות עינינו. רפאנו
 יהוה ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה.
 שכן כתוב בתורתך, והסיר יהוה ממך כל חלי וכל
 מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך
 ונתנם בכל שנאיך.